

sqfenet.bg

Компетентностният подход на практика

ЦЯЛОСТЕН МОДЕЛ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ
КОМПЕТЕНТНОСТИ В УЧИЛИЩЕ

АВТОРИ: ПЕТЪР КЪНЧЕВ, АНТОАНЕТА ВАСИЛЕВА И ЯНА АЛЕКСИЕВА

ВЪНШНА ОЦЕНКА И УЧИТЕЛСКИ ИСТОРИИ: ХЕРМИНА ЕМИРЯН

Този наръчник и разработен в рамките на проект „Хolistичен училищно базиран модел за изграждане на дигитална грамотност“, съфинансиран от Фондация ОУК

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

Съдържание

Увод	3
Ключови компетентности за изграждане на демократични общества	5
Що е то ключова компетентност?	5
От ключови компетентности към цялостен образователен подход	6
Цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище	8
Визия и партньори	8
Цели	9
Философия и принципи	10
Резултати от апробация	12
Част 1: Цялостна визия за прилагане на компетентностния подход в училище	14
Обучителен модул 1: Училищна визия	16
Част 2: Урочната единица като основен инструмент за прилагане на компетентностния подход	21
Обучителен модул 2: Урочна единица	23
Част 3: Оценяване на постиженията	27
Обучителен модул 3: Оценяване на постиженията	29
Част 4: Партньорство и комуникация с родители	34
Обучителен модул 4: Как да спечелим родителите като партньори	37
Част 5: Изграждане на училищна общност	39
Обучителен модул 5: Изграждане на училищна общност	42
Устойчивост на модела и формиране на процес за подкрепа в педагогическия колектив	45
Приложение 1: Учителски истории	48
Песъчинка по песъчинка	48
Да посееш добродетел	50
Смирението на силните	53
Приложение 2: Интегрирана рамка на ключовите компетентности за личностно развитие и устойчив начин на живот	55
Приложение 3: Примерни визии по класове	58
Приложение 4: Бланка за урочно планиране	61
Приложение 5: Инструмент за оценка на постиженията	64
Приложение 6: План за въвеждаща родителска среща	65
Приложение 7: Примерен график на дейностите	67

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

Приложение 8: Определение за общност	68
Приложение 9: Видове общностни връзки	69
Приложение 10: План на общностна дейност	70
Приложение 11: Записки от среща за обратна връзка	71

Увод

*„Стресни се, племе закъсняло!
Живейш ли, мреш ли, ти не знайш!
След теб потомство иде цяло –
какво ще да му завещайш?“*

--- Из „*Линее нашто поколение*“ на Иван Вазов, 1883 г.

Каква е целта на училището?

Това е първият и най-важен въпрос, който експертите към Националния център за безопасен интернет задават на педагози от цялата страна по време на обучения по методиките, описани в този наръчник. Отговорите винаги вдъхновяват. Целта на училището, казват преподавателите, е да изгражда *личности: човеци*, с главно „Ч“; *индивиди*, свободомислещи, но толерантни; *творци*, осмеляващи се да изразят същността си; *хора*, амбицирани да сбъдват мечтите си и да зареждат света с добро. Така отговаря българският педагог, наследникът на велики просветители и будители, скулпторът на бъдещите поколения.

Ежедневието обаче не прави задачата му лека. Затрупан от огромния обем на учебното съдържание, смазващите изисквания на НВО и всевъзможните административни задължения, често само косвено свързани с дейността му в класната стая, той постоянно се изправя пред наглед неразрешими дилеми. Как *хем* да преподаде целия учебен материал, *хем* да обърне внимание на индивидуалното дете – всяко голямо, колкото вселена? Как *хем* да подготви учениците за матурите, *хем* да ги провокира, да ги попита те какво мислят, да ги научи да бъдат екипни? Кога да смогне да остави учениците спокойно да творят, да мечтаят и да се изграждат като личности? И така, дилема след дилема, българският педагог сякаш е принуден да прави компромиси с идеалите си, за да задоволи изискванията на системата. А с всеки компромис училището все повече се отдалечава от човешките основи, върху които се крепи, затулвайки искрицата, тлееща в дълбините на учителската душа.

Но какво би станало, ако българският педагог разгледа тези дилеми по-скоро като предизвикателства, които следва да преодолее, или дори като възможности, чрез които да развие практиката си? Какво би станало, ако постави личностното развитие и житейските умения на учениците на преден план и не въпреки тях, а *чрез* тях, се опита да постигне целите от учебната програма на предметната си област? Какво би станало, ако се разрови из дебрите на българската образователна система, в търсене не на пречки, а на опорни точки, върху които да стъпи, за да се доближи до идеалите си? Какво би станало, ако отхвърли представата, че в борбата си е сам, и потърси подкрепа и взаимопомощ от колегите си, от родителите на учениците и от цялата училищна общност?

Наръчникът „*Компетентностният подход на практика: цялостен модел за развиване на ключовите компетентности в училище*“ дава конкретни отговори на тези въпроси, илюстрирайки подробно партньорството между Фондация „Приложни изследвания и комуникации“, Асоциация Родители и 90 СУ „Ген. Хосе де Сан Мартин“ за поетапното развитие на ключовите компетентности за личностно развитие и устойчив начин на живот на учениците от 1 до 12 клас. Помагалото илюстрира на практика как тези компетентности могат да се интегрират с учебното съдържание по цялостен и системен начин и как всички членове на училищната общност могат да участват пълноценно в процеса.

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

Всяка част от модела съдържа теория, примери от практиката и разкази на индивидуални преподаватели, илюстриращи предизвикателствата и успехите им, както и неуморимия им дух (Приложение 1 представя 3 вдъхновяващи истории на учители, работили с модела). Също така, наръчникът прави препратки към готови урочни единици, инструменти за оценка на постиженията и други ресурси, създадени от преподаватели от 90 СУ и от други училища в цяла България. Не на последно място, към всяка част са добавени подробно разписани обучителни модули за прилагане на модела, чрез които всяко училище може да изгради своя собствена негова версия според потребностите на ръководството, колектива и учениците си.

Ключови компетентности за изграждане на демократични общества

Що е то ключова компетентност?

"Без превъзпитание и морална култура, не са достъпни и осъществими никакъв демократизъм, никаква свобода."

--- Стоян Михайловски

Вътрешната потребност на педагога да изгради личността и житейските умения на учениците си е не само решаваща за съдбата на индивидуалното дете, но и за просъществуването на обществото. Тя е напълно естествена и има множество проявления от древността (а вероятно и преди това) до днес.

В училището на Конфуций в древен Китай, например, учениците развивали и прилагали своите *добродетели и умения за самостоятелно разсъждение* чрез системен подход, независимо от специфичните знания, които изучавали. Те имали като основна задача да развият характера си, личната си етика и човечността си и така да се превърнат в достойни поданици и управници, които да работят за благо на семействата си, общностите, към които принадлежат, държавата и света.

В древна Атина пък Сократ, Бащата на етиката, създал диалектичен метод, използван в образованието и науката и до днес, чрез който участниците в диалози задълбочавали моралните си ценности и разбирания, не запаметявайки и възпроизвеждайки чужди мисли, а *изследвайки своите собствени*. Платон, най-известният ученик на Сократ, смятал, че постоянното практикуване на „философското мислене“, чрез което бил обучен от учителя си, е задължително условие за създаването и поддържането на справедлива държава.

Тези две образователни парадигми от древността са допринесли за изграждането на две от най-развитите (културно, технологично и управленчески) човешки цивилизации. Макар и независими една от друга, и двете разглеждат училището като основата, върху която се крепят обществото и държавата, и предлагат *цялостен образователен подход*, чрез който учениците да *бъдат* ползотворни нейни граждани.

В днешно време образователните системи по света също се стремят да постигнат подобна цялостност, акцентирайки върху подпомагането на т.нар. **ключови компетентности** на учениците, които са валидни и приложими във всяка предметна област и са основни за личностното им развитие. Европейската референтна рамка за ключови компетентности за учене през целия живот, която е включена в българските учебни програми, определя тези компетентности като „знания, умения и нагласи... нужни на всеки човек за *личностна реализация и развитие, пригодност за заетост, социално приобщаване, устойчив начин на живот, успешен живот в едни мирни общества, организиране на живота по здравословно*

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

осъзнат начин и активно гражданско участие“ и изброява и дефинира¹ общо осем компетентности:

- Езикова грамотност
- Многоезикова компетентност
- Математическа компетентност и компетентност в областта на точните науки, технологиите и инженерството
- Цифрова компетентност
- Личностна компетентност, социална компетентност и компетентност за придобиване на умения за учене
- Гражданска компетентност
- Предприемаческа компетентност
- Компетентност за културна осведоменост и изява.

Също като парадигмите на Конфуций и Сократ, Европейската рамка за учене през целия живот е както образователна, така и гражданска, ориентирайки целите си към отношението индивид – общество. За разлика от тях обаче тя предлага решение за множество държави с разнообразни култури, ценности и ми­ро­г­ле­ди. Ето защо рамката поставя две цели, които се споделят от всички страни членки на ЕС и са независими от културното им многообразие. Това са **равноправие и демократичност**: равноправие при достъпа до качествено образование, при възможностите за реализация и развитие, при социалната принадлежност и при успешния и устойчив живот; демократичност на индивида, на държавата и институциите и на ефективното участие на всички граждани, *включително децата*, във вземането на решения.

Ако целта на рамката е да подпомогне демократичното развитие на европейските страни, то *ключовите компетентности би следвало да представляват образователното средство за подготвяне на демократични граждани*. Сами по себе си обаче те не са достатъчни.

От ключови компетентности към цялостен образователен подход

"Мислиш ли различно – развиваш, мислиш ли логично – поправяш, грешеш ли – се научаваш, но само съчетани, водят до прогреса."

--- Конфуций

Древните философи ни учат, че училището е основата, върху която се крепят обществото и държавата и че за да бъде успешно, то трябва да приложи цялостен образователен подход, а не да работи на парче. Системата за развиване на добродетели и умения за самостоятелно мислене на Конфуций и диалектичният метод на Сократ и Платон са два такива подхода, които и до ден днешен вдъхновяват с мъдростта си, но в своята пълнота са най-вече валидни за времето и контекста си.

¹ Подробно описание може да се намери из Препоръките на Съвета на ЕС от 22 май, 2018 г. на уеб адрес [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=GA](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=GA).

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

Съвременните европейски демократични общества трябва да създадат свой собствен образователен подход, чрез който да постигнат общите си цели за равнопоставеност и демократичност. Ето защо той трябва да бъде както приобщаващ, така и многообразен; както универсален, така и гъвкав; както право, така и отговорност на всеки гражданин. Държавите, училищата, преподавателите, учениците, бизнесът и гражданските организации трябва да *участват активно* в създаването и осъществяването му.

Държавата трябва да *подпомага* развитието на ключовите компетентности в обществото чрез цялостна политика, която интегрира образователната инфраструктура, учебните програми и методите на оценяване, подготвя адекватно учителите и създава среда за учене през целия живот.

Училището трябва да *изгражда* ключовите компетентности у учениците чрез свой цялостен подход, въвеждайки процеси за системно екипно планиране и за създаване на последователни междупредметни връзки. Преподавателите трябва да имат сходно разбиране за ключовите компетентности и да следват свои собствени планове за интегрирането им в предметните си области, като същевременно са запознати с плановете на колегите си.

Учениците трябва да *преживяват* този цялостен и интегриран подход ежедневно в класната стая, и то *по огледален начин на равноправното и демократично общество*, което образованието цели да изгради. С други думи, ученикът трябва не просто да се подготвя, но и да *бъде* активен гражданин в обществото и в класната стая: да практикува отговорност към себе си и околните; да разсъждава критично върху обществено значими теми; да отчита разнообразни и противоречиви гледни точки; да взема решения по въпроси, които засягат личността му; да прилага знанията си за разрешаване на реални проблеми от заобикалящия го свят.

Европейската рамка за учене през целия живот може да служи като отправна точка в този демократичен на всички нива процес, тъй като тя не само изброява ключовите компетентности за личностно развитие и устойчив начин на живот, но посочва и общото между тях. Макар на пръв поглед да изглеждат фрагментирани, компетентностите от рамката са взаимосвързани и взаимонадграждащи се и в основата си се фокусират върху **„умения за... критично мислене, решаване на проблеми, работа в екип, общуване и водене на преговори, анализ, оценка и управление на информация, творчество и межкултурно взаимодействие“**. Тези базови умения са валидни и приложими във всяка предметна област и служат за изграждането на по-специфичните знания, умения и нагласи към всяка от ключовите компетентности (*Приложение 2 предлага примерна **Интегрирана рамка на ключовите компетентности**, създадена от Националния център за безопасен интернет, която демонстрира как различните аспекти на Европейската рамка за учене през целия живот могат да се обвържат чрез базовите умения*).

Този наръчник се фокусира изцяло през **призмата на училището и всички участници в училищната общност** (ръководство, педагогически и непедагогически екип, ученици, родители и други съмишленици) в процеса на създаване и осъществяване на цялостен компетентностен подход. За нагледен пример ще се използват резултатите от сътрудничеството между Фондация „Приложни изследвания и комуникации“, Асоциация Родители и 90 СУ „Ген. Хосе де Сан Мартин“ за системното и поэтапно развитие на ключовите компетентности на учениците от 1 до 12 клас между март 2020 г. и юни 2021 г.

Цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

"Цялостният модел е много ефективен и аз го препоръчвам горещо на всяко училище. Ако някой ме попита защо да го използва, ще му отговоря така: моделът изгражда мотивирани учители. Процесът на създаване на обща визия заедно с колегите допринася за чувство на авторство у целия педагогически колектив и така дейността в училището се възприема като екипна, вместо като нещо спуснато от директора. А въздействието върху децата винаги би било по-голямо, когато целият колектив работи в синхрон."

--- Емилия Иванова, директор на 90 СУ „Ген. Хосе де Сан Мартин“

Визия и партньори

Цялостният модел за развиване на ключовите компетентности в училище бе разработен от Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ и Асоциация Родители и приложен в сътрудничество с и според нуждите на ръководството, педагогическия колектив и учениците на 90 СУ „Ген. Хосе де Сан Мартин“. И трите партньорски организации припознават образователната дейност като ключов фактор за цялостното развитие на демократичната култура, гражданската активност и толерантността в българското общество.

Визия

Цялостният модел за изграждане на ключовите компетентности в училище има мисията да подпомогне поетапно и системно развитие на тези компетентности в обществото. Той предлага цялостна парадигма, въвличаща децата, родителите и грижещите се за деца, педагозите и училището, и овластява участниците да бъдат активни, значими и конструктивни членове в общностите, които възприемат като свои. Резултатите, към които той е насочен, са:

- **Децата** в България се възползват от възможностите на модерния свят за себеизява, себеизразяване, себеразвитие и опознаване на света, общуват и си сътрудничат отговорно и конструктивно с околните, зачитайки техните права и отчитайки разнообразни и противоречиви гледни точки, и успяват да се справят и да се адаптират към разнообразие от ситуации и проблеми в заобикалящия ги свят.
- **Учителите и училищата** в България имат на разположение и прилагат цялостен образователен модел за развиване на ключовите компетентности на учениците, създават защитена и овластяваща училищна среда и определят действията си в контекста на една цялостна парадигма за постигане на най-висшите цели на училището.
- **Родителите и грижещите се за децата** в България разбират ключовите езикови, математически, научни, личностни, социални, граждански, дигитални, медийни и др. компетентности, потребни за личностното развитие и устойчивия начин на живот на децата в модерния свят, и активно подкрепят изграждането им, включително в рамките на училищната общност, в която участват активно.

Фондация „Приложни изследвания и комуникации“

Фондация „Приложни изследвания и комуникации“, координаторът на Националния център за безопасен интернет (НЦБИ), повече от 15 години развива дигитално-медийната грамотност, критичното мислене и екипните умения на деца и младежи. Образователният колектив на организацията използва цялостен компетентностен подход с фокус върху активно младежко участие и решаване на реални проблеми от заобикалящата среда на участниците. Създадените в процеса ресурси и методологии, разработени в партньорство с учители и образователни експерти от страната и чужбина, са използвани от стотици училища и десетки младежки организации във всички краища на България.

Асоциация Родители

Асоциация Родители е водеща експертна организация в областта на родителството и партньор на Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ в управлението на НЦБИ. Мисията на организацията е да насърчи родителите да бъдат най-добрите родители, които могат да бъдат, и да подкрепи децата да се превърнат в най-добрите възрастни, които могат да станат. Екипът на асоциацията има експертиза в работата с родителите като необходим партньор на училището в изграждане на ключовите компетентности на децата и в развитието на цялата училищна общност.

90 СУ „Ген. Хосе де Сан Мартин“

90 СУ „Ген Хосе де Сан Мартин“ е училище с уверени ученици с любов към знанието, които умеят да общуват помежду си, поставят си високи цели и ги следват с помощта на проактивни, иновативни учители и в сътрудничество с общността (София – град). 90 СУ се стреми да достигне едно по- високо ниво на развитие и да покаже едно различно лице на институцията „училище“ не само като обучителна среда, но и като център на общността в район Люлин. Тази визия училището ще постигне с помощта на лидерски екип от учители, административен и помощен персонал, които притежават необходимата квалификация, качества, умения, нагласи и екипност. Те отговарят на потребностите на новото поколение ученици, тенденциите в образованието и технологиите, социалния живот и настъпването на глобалната ера.

Цели

Основната цел на модела е да подпомогне българското училище да прилага цялостен подход за изграждането на ключовите компетентности на учениците, който интегрира учебното съдържание и ангажира всички членове на училищната общност.

По-конкретно, моделът цели да подпомогне училището да:

- 1) създаде, осъществи и обновява периодично своя собствена училищна визия за интегриране на учебните програми и съдържание с фокус върху ключовите компетентности и за изграждане на последователни междупредметни връзки;
- 2) планира и провежда урочни единици с цел изграждане на ключовите компетентности на учениците в ежедневния образователен процес;
- 3) създаде и приложи своя система за оценяване на постиженията на учениците по ключовите компетентности с минимално натоварване за индивидуалния преподавател;
- 4) привлече родителите като активни и пълноценни партньори в образователния процес за личностното развитие на децата им;

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

- 5) изгради училищна общност, която сплотява всички нейни членове и ги обединява в единни ценности и цели;
- 6) формира и приложи процедури за подкрепа, взаимопомощ и взаимно учене в педагогическия колектив.

Философия и принципни

В процеса на създаване на цялостния модел за развиване на ключовите компетентности в училище, екипът достигна до следните принципи за успешното му приложение:

Фокус върху учащия/детето

За да отговаря на стремежа към цялостен и ориентиран към компетентностите подход, моделът предполага, че в педагогическото взаимодействие преди всичко се отчитат нуждите на учащия, процесът и съдържанието се адаптират спрямо него и се насърчава развитието на автономността на личността, така че тя все повече да поема отговорност за собственото си развитие. Неразделно условие за поставяне на фокуса върху учащия е подходът, позволяващ и насърчаващ активно участие. И във формалния учебен процес по време на класните и извънкласни дейности, и в рамките на неформалния училищен живот, моделът предполага създаване на възможности за себеизява, свободно изразяване на критично обосновани мнения от страна на всички участници в общността и за действително влияние върху процесите, като това се приема за предпоставка за развитие на автономността и на социалните и познавателни умения на децата. Моделът също така дава възможност за разработване и прилагане на разнообразни и предизвикателни интерактивни дейности, чрез които децата да комуникират, да си сътрудничат, да се състезават, да разрешават конфликти и да търсят компромиси помежду си. На свой ред това изисква в контекста на цялостния училищен живот и общност нуждите и развитието, или т.нар. висш интерес на децата, да са първостепенен приоритет в избора на краткосрочни и дългосрочни дейности от страна на отговорните възрастни.

Адекватност на официалните стандарти

Моделът се стреми към значим обществен принос, като стъпва върху Европейската референтна рамка за ключови компетентности за учене през целия живот и дава възможност държавните образователни стандарти и учебните програми на Министерството на образованието и науката да бъдат допълвани и надградени в цялостния учебен процес. Предложената методология позволява това да не става за сметка на по-голямо натоварване на учителите или специални средства от страна на училището, като същевременно обогатява и подобрява учебните резултати и подготвя децата за изискванията на съвременния свят.

Универсалност и гъвкавост

Моделът е приложим в различни училища, културни контексти и за всички възрастови групи в училищното образование. Разработен е така, че да позволява максимална свобода за учителя и училището при адаптиране на процесите и съдържанието към различни стилове и нужди на учене и преподаване. В този смисъл моделът може да се разглежда и като ресурс за подобряване на училищната култура чрез приобщаващо образование, доколкото дава възможности за адаптиране на учебния процес и училищни практики към различни деца.

Цялостен компетентностен подход на ниво училищна общност

Ключовите компетентности обхващат цяла сфера от личностното развитие, побираща взаимосвързани и произтичащи едни от други необходими знания, умения, нагласи, отношения

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

и поведения. Цялостният компетентностен подход прави още една крачка към взаимосвързаност, комбинирайки едновременното изграждане на всички ключови компетентности за личностно развитие и устойчив начин на живот. За постигане на тази цялостност моделът предполага:

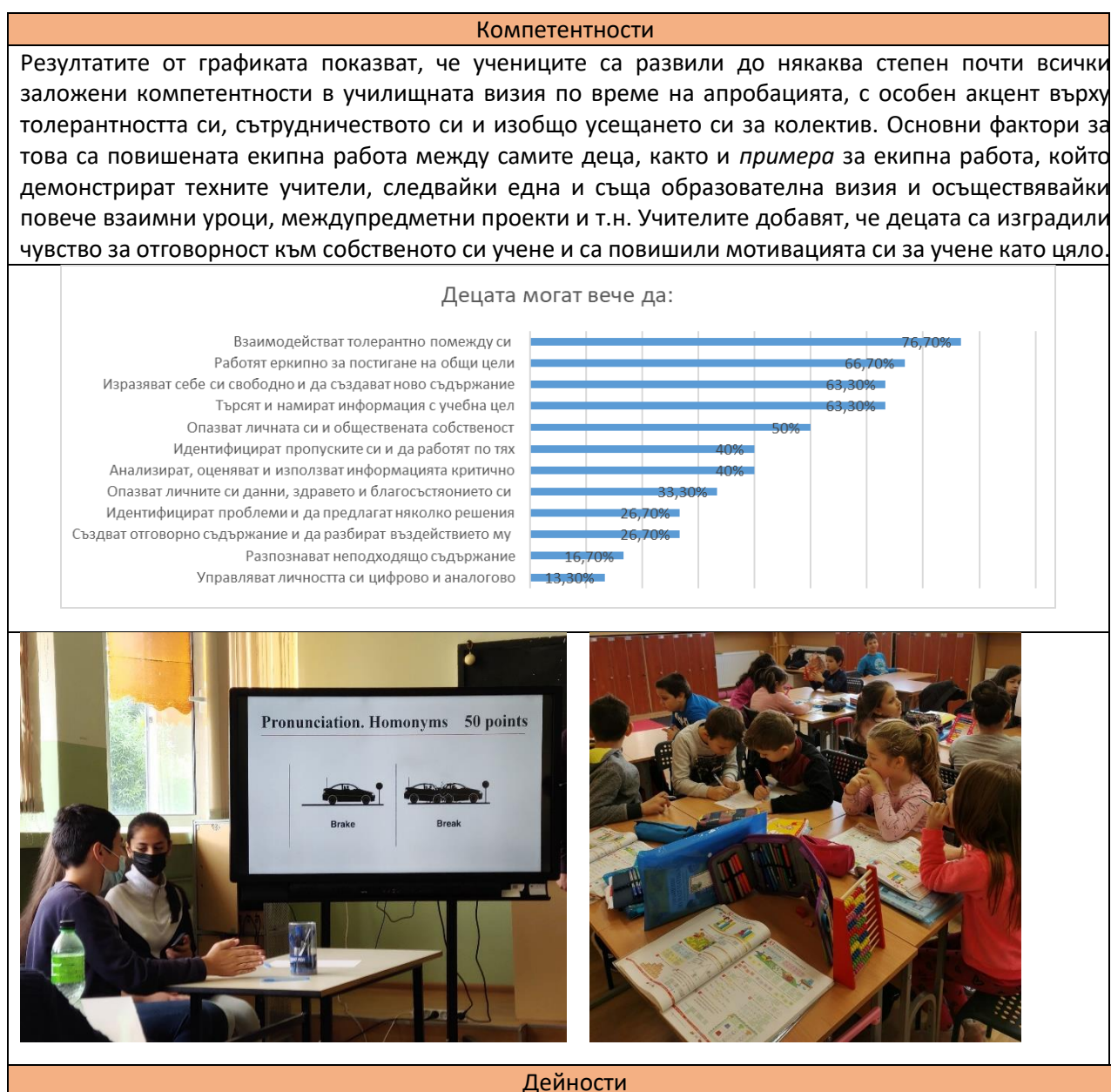
- **Системно планиране и осъществяване на преподаването**, прокарване на междупредметни връзки и проектно-базирано учене с цел цялостно и синхронно развиване на компетентностите му. Стремешът е към задълбочен познавателен процес и комплексно, рефлексивно и приложимо в различни контексти и етапи от живота учене, релевантно на тенденциите на модерния свят.
- **Училището и учителите на свой ред да развиват определена култура** (политики, практики, среда, традиции и пр.), така че децата „да живеят“ и да виждат у всички около себе си развитието, което ключовите компетентности изискват; да усещат, че са част от една сигурна и стимулираща общност.
- Изграждането на адекватни практики и процеси на **включване на децата, учителите и родителите във взимането на решения** за училищния живот и учебния процес. В този смисъл моделът може да се разглежда и като такъв за общностно учене или общностно-базирано образование.

Резултати от апробация

"Определено се чувствам по-значима за учениците от гледна точка на материалите, които подготвям за тях, комбинирайки предишната си практика с новата. Тъй като преподавам в няколко класа, мога да кажа, че комуникацията и взаимодействието между учениците и колегите са се подобрили като цяло в училище. Обратната връзка от децата и родителите също е по-позитивна. Чувствам, че ме зачитат повече."

--- Анонимен учител от 90 СУ, резултат от онлайн анкета

Резултатите от апробацията на модела в 90 СУ между февруари 2020 г. и юни 2021 г. бяха събрани и анализирани от независимия оценител Хермина Емирян посредством онлайн анкета с 30 учители, както и интервюта и фокус група с членове на администрацията и педагогическия колектив на училището. Ключовите изводи от изследването са представени по-долу.

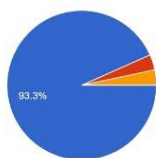

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

Дейностите по проекта са били интересни и полезни както за учителите, така и за децата. Учителите оценяват високо свободата, която са получили, възможностите за творчество и изява и инструментите за оценка на компетентностите. Децата са били много доволни от интерактивните дейности, от груповите задачи и проекти и от автономността си по време на дейностите.

Смятате ли за полезни и интересни дейностите по проекта, в които взехте участие (обучения, дискусии, рефлексии, урочни единици и др.)?

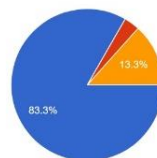
30 responses

- Да, дейностите бяха полезни и интересни. Въдъновиха ме и ме мотивираха.
- Ничко особено. Не мога да кажа, че намерих някаква добавена стойност за себе си.
- Не мога да преценя

От ваша гледна точка, смятате ли, че дейностите (уроци, дискусии, задачи и др.) бяха интересни и полезни за децата?

30 responses

- Да, уроците и задачите бяха интересни, ангажиращи и полезни. Имаха добавена стойност.
- Не, не успяха да ангажират и заинтересоват децата
- Не мога да преценя

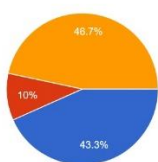

Родители и общност

Според учителите, усещането за общност в училище се е повишило по време на апробацията, особено от гледна точка на работата с родители. Ключов фактор за това е била училищната визия, която учителите са създали в екип, помагайки им да изберат ясна обща насока.

Смятате ли, че успяхте да приобщите родителите към училищната общност в рамките на последната учебна година?

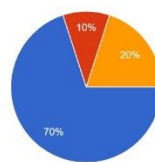
30 responses

- Да
- Не
- Не мога да преценя

Подобри ли се вашето усещане за общност в училище в последната година? (моля, изберете един отговор)

30 responses

- Да
- Не
- Не мога да преценя

Част 1: Цялостна визия за прилагане на компетентностния подход в училище

"Основната цел на образованието е да създава хора, които са способни да правят нови неща, а не просто да повтарят това, което са направили предишните поколения – творци, изобретатели и откриватели. Втората цел на образованието е да формира умове, които могат да бъдат критични, умеят да проверяват информацията и не са склонни да приемат всичко, което им се предлага."

--- Жан Пиаже, 1963 г.

Швейцарският философ Жан Пиаже е един от най-влиятелните умове в модерната педагогика. Той е изследвал как децата си взаимодействат в естествена среда и е предложил теория за тяхното когнитивно и морално развитие, която и до ден днешен помага за структурирането на образователните системи по света. Вследствие на десетилетия работа, той е изградил своя визия за образованието, предписваща както цели и приоритети, така и подходящи методи и средства за постигане на целите.

Според него най-важно за учениците е да се научат да творят и да оценяват критично информацията, на която попадат. На езика на компетентностния подход, може да се каже, че това са *ключовите компетентности*, върху които, според него, образованието трябва да се фокусира. Но Пиаже напълно е осъзнавал (тъй като самият той открил съответните

"...Ценността за мен при изработването на визия беше свързана с това, че всички заедно вървим по пътя: по класове, по етапи и има структура за цялото училище. Визуалното и структурирано показване на визията на децата беше много важна част от процеса, защото си струва да се говори с тях за това..."

--- Мария Асенова, учител по испански език в 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

"...Визията ми помогна да се отпусна и да придобия увереност, особено знаейки, че всички колеги трябва да извървим този път заедно. Лека-полека работата по модела ми помогна да преодолее притесненията си и съм довольна от това, защото ако не беше моделът, щях да отлагам във времето този тип работа и да вляза в един дълъг процес на изчакване. ..."

--- Десислава Поповска, начален учител в 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

когнитивни процеси), че за да създават нови знания, децата на първо време трябва да се научат да асимилират информация и да се адаптират към постоянно променящата се среда и че за да мислят критично, те трябва да могат да преминават от една гледна точка на друга с лекота. Ето защо той не разглежда творчеството и критичното мислене в изолация от останалите важни за учениците умения, знания и нагласи, а като ключ за *цялостната им интеграция* в образованието.

Научноизследователската дейност на Жан Пиаже не само му е помогнала да придобие ясна представа за това *кои* са най-приоритетните ключови компетентности за децата, но и за това *как* те се изграждат най-ефективно. Основен негов постулат е, че придобиването на знания е *активен* процес, изискващ *саморегулация* от страна на индивида, която не би могла да бъде

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

заменена от външни мотивационни фактори. Друго важно негово откритие е основополагащата роля на *играта* в детското развитие, чрез която участниците по *самостоятелен път* се научават на ефективно общуване, споделяне на ресурси и сътрудничество.

Откритията на Жан Пиаже са от общочовешки характер, но в класната си стая педагогът също може и трябва да бъде *изследовател и визионер*: изследовател на индивидуалните ученици, на техните

„...Трябва да си много стъпки напред от себе си и от децата, с които работиш, за да прогнозираш евентуални ситуации и реакции. Но още повече ти трябва колегите. Не можеш сам. Сега съм наясно с това. Ако целите, които се опитваш да постигнеш с класа, не се споделят от колегите ти, няма как да успееш. Целият екип трябва да гледа в една посока, за да постигне реално въздействие с децата. За мен истинският успех дойде от това, че всички ние имахме обща визия и усещахме толкова много допирни точки помежду си...“

--- Кръстина Иванова, учител по БЕЛ в 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

потребности и интереси, на силните и слабите им страни и на груповата динамика между тях; визионер за образователните цели и приоритети на класа, за пътя, по който учениците трябва да преминат и за конкретните инструменти, които да ги подкрепят.

Но за разлика от гениалния Пиаже, педагогът днес може да използва тайно оръжие – цял екип от колеги, разполагащи със свои наблюдения, опит и практики, които имат потенциала да се обединят в **цялостна визия за прилагане на компетентностния подход в училището**. Тази глава от наръчника представя една възможна методология за създаване на такава визия, чрез която педагогическият колектив заедно да адаптира ключовите компетентности към потребностите на *своите ученици* и да ги интегрира с учебното съдържание *системно, поетапно и мултидисциплинарно*. Процесът е описан стъпка по стъпка във формата на обучителен модул, а след него са представени конкретни примери от практиката на 90 СУ в приложението на училищната визия за изграждане на ключовите компетентности на учениците.

Обучителен модул 1: Училищна визия

Цел на модула: Педагогическият екип създава цялостна визия за прилагане на компетентностния подход в училище от 1 до 12 клас

Материали: Разпечатки на учебни програми по конкретен предмет / клас за всеки участник, химикалки, флипчарт листа, маркери, мултимедия, екран, заредени видео материали (интернет адрес 1: <https://www.youtube.com/watch?v=-Mb9-At2Ss0> интернет адрес 2: <https://www.youtube.com/watch?v=gX4OpAs3Tg0>)

Въведение: 20 мин.	
Водещи	Участници
<p>Представя темата на модула и пита участниците какво според тях е <i>визия</i>, дали се сещат за примери <i>в и извън</i> контекста на образованието.</p> <p>Дава примери на компании, които произвеждат продукти с комерсиална цел, но са световноизвестни с амбициозните си визии:</p> <ul style="list-style-type: none">• Визия на Епъл (произвежда цифрови устройства): „<i>Да оставим света по-добър, отколкото сме го заварили.</i>“• Визия на Форд (произвежда автомобили): „<i>Да създадем свят, в който всеки е свободен да се придвижва и да преследва мечтите си.</i>“ <p>Пита участниците какво „произвежда“ училището, с цел да направи съпоставка. Подканва ги да помислят каква е ролята на образованието в обществото, за да насочи дискусиата. Акцентира върху това, че за разлика от частните предприятия, училището наистина има основания да предлага амбициозна визия, чрез която да направи света по-добро място.</p> <p>Разделя участниците на групи по класове. (Важно: Педагогическият екип предварително е взел решение дали училището да се фокусира върху конкретни класове при апробацията на този наръчник, или да работи с учениците от всички паралелки м/у 1 и 12 клас.)</p> <p>Моли участниците да затворят очи и да си представят конкретни ученици от избрания клас/випуск. Какви са силните им страни? Къде изпитват трудности? Какви са мечтите им? Какви са страховете им? Каква е атмосферата в класа като цяло? Как си представят децата като успешни на края на учебната година? А на</p>	<p>Отговарят на въпросите; припомнят си визията на училището, ако имат; индивидуални учители дават примери с визии на класа и т.н.</p> <p>Очаквани отговори: личности, успешни и отговорни хора, активни граждани, предприемачи, иноватори, творци и др.</p> <p>Разделят се на групи, като е важно да има поне по една група за начален, прогимназиален и гимназиален етап, така че визията да представлява цялото училище.</p> <p>Всеки учител представя отговорите си на въпросите индивидуално, за да включи собствените си емоции, въображение и амбиции.</p>

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

<p>дипломирането? А след 10-15 години?</p> <p>Моли участниците да прочетат внимателно частта „Ключови компетентности и междупредметни връзки“ на разпечатаните си учебни програми (последните страници) и всеки индивидуално да си подчертае по <u>2 ключови компетентности</u>, които смята, че учениците от избрания клас (или випуск) спешно трябва развият. Прави разлика между <i>предметни</i> и <i>ключови</i> компетентности, така че да няма обърквания (Приложение 2 съдържа интегрирана рамка на ключовите компетентности). Може да се използва и допълнително помагало, съдържащо списък и описания на различни ключови компетентности.</p> <p>Накрая моли доброволци да споделят и провежда кратка дискусия за всеки клас/випуск.</p>	<p>Всеки участник индивидуално подчертава по <u>2 ключови компетентности</u> в учебната си програма. Ако някой желае, може да запише компетентност, която смята за важна, но не намира в учебната програма. Примери: социални и граждански компетентности, емоционална компетентност, дигитална компетентност, умения за учене и т.н.</p> <p>Участват в дискусията и обвързват своите размишления с тези на колегите. Тъй като началните учители работят с различни класове, търсят допирни точки с колегите си за целия випуск.</p>
<p>Основна дейност 1: 40 мин.</p>	
<p>Казва на участниците, че ще покаже два примера за ефективни визии за прилагане на компетентностния подход: един от американско училище и един от българска класна стая, като след всеки ще се проведе дискусия.</p> <p>Зарежда двата видеоматериала на мултимедияен екран и ги прожектира, като провежда дискусия след всеки:</p> <p>1. Американско държавно училище https://www.youtube.com/watch?v=-Mb9-At2Ss0 (добавят се български субтитри от настройките)</p> <p>Въпроси за дискусия:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кои са ключовите компетентности, заложили в училищната визия, според вас (повече от една)? • Как ги развиват учителите? Какви методи използват? Как организират средата? • Какви трудности изпитват? Как се справят с тях? • Какво се харесва / прави впечатление на учениците? • Успешно ли прилагат визията си педагозите? Как разбирате, че е така? 	<p>Гледат видеоматериалите и участват в дискусията.</p> <p>Очаквани отговори (американски пример):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Работа в екип; решаване на проблеми от реалния свят. • Задачи, които изискват планиране и разпределяне на конкретни роли и отговорности; решения с повече от един възможен подход (дори по математика); средата предразполага към групова работа; взаимопомощ между групите; дейности за събиране на средства за каузи, избрани от учениците. • На учениците се харесва взаимодействието с околните и обсъждането и изпробването на

<p>2. Българска класна стая (от 2:30 мин. нататък) https://www.youtube.com/watch?v=gX4OpAs3Tg0</p> <p>Въпроси за дискусия:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кои са ключовите компетентности, заложи в визията на учителката, според вас (повече от една)? • Как ги развива тя? Какви методи използва? Как организира средата? • Какви трудности изпитва? Как се справя с тях? • Какво се харесва / прави впечатление на учениците? • Успешно ли прилага визията си педагогът? Как разбирате, че е така? <p>Моли участниците да отворят отново учебните си програми и индивидуално да си запишат конкретни примери как досега са развивали подчертаните от тях ключови компетентности у учениците си и как биха могли да го направят през предстоящата учебна година. Не е нужно да се планират цели дейности и занятия, а по-скоро да се нахвърлят различни идеи. Участниците могат да използват учебните си програми, за да преценят кои теми / раздели от предметните им области са най-подходящи.</p>	<p>различни решения и подходи при решаването на задачи.</p> <p>Очаквани отговори (български пример):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Работа в екип; толерантност; критичен анализ на информация; творчество. • Влизане в ролите на исторически личности; планиране на театрална постановка; учениците сами извличат ключова информация от учебника; подкрепя на съученици с трудности (класът дава ролята на цар Самуил на детето, което чете най-трудно). • Децата сами избират как да представят материала на края на годината (чрез пиеса); харесват им ролевите игри и това, че вече се разбират помежду си. <p>Индивидуално си записват конкретни идеи. Примери:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Работа в екип / БЕЛ: разделени на групи, учениците извличат различни правила за формиране на окончания и ги представят пред класа. • Творчество / Математика + Бел: учениците създават сборник с текстови задачи по математика с герои от литературни произведения. • Критично мислене + медийна грамотност / ИЦ: учениците оценяват достоверността на медийни източници от Втората световна война.
<p>Основна дейност 2: 180 мин.</p>	
<p>Обяснява на участниците, че в следващата дейност ще използват досегашните си записки, за да изградят постепенно цялостна училищна визия за прилагане на компетентностния подход (Приложение 3 съдържа няколко примера на реални визии за класове, създадени и приложени от екипа на 90 СУ, които водещият</p>	

може да прегледа предварително и/или да използва по време на обучението за да илюстрира петте стъпки, описани по-долу).

Раздава по един флипчарт лист и маркери на всяка група, вече разделени според класове / випуски и дава инструкции за работа:

1. Избор на фокус. Първата задача на групите е да се спрат на 2-3 ключови компетентности, които намират за най-приоритетни за съответния клас/випуск. След като постигнат консенсус, записват компетентностите в средата на флипчарта. Важно е да се акцентира, че избраните компетентности са фокус и приоритет, но далеч няма да бъдат единствените, които учениците ще развиват по време на годината.

2. Определяне на базови компетентности. Втората задача на групите е да диагностицират нивото на учениците си спрямо избрания фокус и да определят базови компетентности, върху които да акцентират първоначално. Записват базовите компетентности най-отгоре на флипчарта и начертavat връзки между тях и избрания фокус.

3. Определяне на надграждащи компетентности. След като са избрали фокуса и са създали база за постигането му, групите решават какви надграждащи ключови компетентности биха били най-подходящи за учениците им. Записват ги най-долу на флипчарта и начертavat връзки между тях и избрания фокус.

4. Изграждане на хоризонтални взаимовръзки. Обяснява на участниците, че ключовите компетентности (често определяни като *житейски*) са взаимосвързани и взаимонадграждащи се и чрез развиването на една от тях могат да се развият аспекти и на други. Участниците сега трябва да идентифицират хоризонтални взаимовръзки (т.е. връзки м/у компетентности, които не са базови, или надграждащи помежду си) между компетентностите, които са записали и да ги начертаят / обосноват на флипчарта.

1. Всеки учител споделя своите подчертани компетентности и групата постига консенсус за фокус, като се търсят съвпадения и взаимовръзки между предложенията на участниците. След като запишат компетентностите, групите добавят с по-малък шрифт разширени определения и аспекти на всяка от тях, като могат да използват учебните програми и/или разпечатки на Приложение 2 за целта.

2 и 3. Диагностицират учениците си и записват базови и надграждащи компетентности. Примери:

- Фокус (работа в екип) -> базови компетентности (емоционална компетентност; общуване на майчин език). -> надграждащи компетентности (обществена активност; лидерство)
- Фокус (критично мислене) -> базови компетентности (търсене и подбор на информация; структуриране на аргументи); -> надграждащи компетентности (създаване на съдържание; творческо решаване на проблеми).

4. Участниците изграждат взаимовръзки м/у компетентностите. Примери:

- Емоционална компетентност -> критично мислене (емпатията спомага за изслушването и разбирането на чужди гледни точки).
- Структуриране на аргументи -> обществена активност (аргументацията спомага за изграждането на ясна и добре обоснована гражданска позиция).

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

<p>5. Обвързване с учебното съдържание. Последната стъпка от процеса е обвързването на избраните ключови компетентности с конкретно учебно съдържание. Всеки участник следва да прегледа учебните си програми, както и записките си от предишната дейност, и да запише конкретни теми и раздели на флипчарта под връзките м/у компетентностите. Отново тук идеята е да се нахвърлят идеи, които на по-късен етап от учебната година да се развият и превърнат в урочни единици / проекти. Особено полезно би било и да се набележат междупредметни връзки, които впоследствие могат да се превърнат във взаимни уроци и проекти, засилвайки ефекта на визията върху екипността на педагогическия състав.</p>	<p>5. Участниците обвързват визията с учебното съдържание. Примери:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Тема от ЧП за 3 клас (<u>Здравословен начин на живот</u>) -> компетентности (<u>решаване на проблеми</u> (напр. застоял начин на живот, нездравословно хранене и т.н.); <u>търсене и подбор на информация</u> (учебник, енциклопедии, достоверни онлайн източници) -> междупредметни връзки (<u>физическо възпитание и спорт, АЕ, ИТ</u>). • Тема от БЕЛ за 5 клас (<u>Фолклорни традиции</u>) -> компетентности (<u>културна компетентност, изразяване чрез творчество, родолюбие, толерантност</u>) -> междупредметни връзки (<u>технологии, изобразително изкуство, музика, АЕ</u>).
<p>Заключителна дейност: 30 мин.</p>	
<p>Кани всяка група да представи своята визия за клас / випуск, като след всяка презентация останалите групи дават обратна връзка и допълват, според своите наблюдения за съответните ученици. Търсят се и взаимовръзки / надграждане между визиите, така че накрая на дискусиата визиите по класове випуски съвсем естествено да прелеят в цялостна визия на училището.</p> <p>С тази финална дейност, процесът по създаване на визия за прилагане на компетентностния подход в училище е завършен. Педагозите могат да се гордеят с продукта си. Той е доказателство за техните екипност и творчество и за тяхната амбиция да преследват неотстъпно най-висшите цели на образованието.</p>	<p>Участниците представят продуктите си и дават обратна връзка на останалите групи, като целят да използват отделните визии по класове / випуски за съчетаване на обща визия за прилагане на компетентностния подход в училище от 1 до 12 клас.</p> <p>Всяка група си определя отговорник, който да пази визията на класа / випуска за следващите обучителни модули, както и за отправна точка по време на учебната година.</p>

Част 2: Урочната единица като основен инструмент за прилагане на компетентностния подход

"Когато всички преподаватели осъзнаят, че качеството на мисловния процес, а не възпроизвеждането на правилни отговори, е мерило за образователен напредък, ще се осъществи нещо не по-малко от революция в обучението."

--- Джон Дюи, из „Демокрация и образование“, 1916 г.

Цялостната визия за прилагане на компетентностния подход в училище може да се осъществи чрез класни и извънкласни дейности, чрез проектно базирано обучение, чрез ученическо участие в управлението на училището, чрез граждански инициативи и др. Най-ефективният и устойчив подход обаче е интегрирането ѝ в ежедневния образователен процес (т.е. в урочната единица), поради рутината, която той осигурява.

При редовното провеждане на такива уроци обвързването на учебното съдържание с ключовите компетентности и изграждането на подкрепящи междупредметни връзки се превръщат в практика за учителите, а учениците демонстрират завишена мотивация и отговорност за собственото си учене. Развива се усещането за екипност в общността, повишава се качеството на разсъждение и аргументация на децата, а в училището започват съвсем естествено да се организират спонтанни инициативи, като

„...На практика ние трябва да направим така, че материалът не просто да се чете от учебниците, а да се обсъжда на база на намерената от децата информация, което в дългосрочен план води до много по-устойчив ефект, заради елемента на преживяване ...“
--- Десислава Поповска, начален учител в 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

„...Едно момиче от класа реши да помогне на свой съученик, който имаше проблеми, но поради някаква причина не желаше да работи с мен индивидуално. Тя ме убеди, че той е мотивиран и започнаха да работят заедно. Нещата се промениха почти веднага. Когато останалите от класа разбраха за случилото се, те сами решиха да се разделят на малки групи и да си помагат. За мен това развитие е директно свързано с модела, тъй като всички ние – и учителите и децата – работим по различен начин. В педагогическия колектив сме като един задружен клас и учениците го виждат. Когато видят, че и ние сме хора и правим грешки, даваме пример и говорим на техния език, подкрепящата среда и успехите сами идват...“

--- Мария Асенова, учител по испански език в 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

комбинирани уроци, беседи за взаимопомощ между съученици и др. (това са примери от апробацията в 90 СУ).

Основен фактор за тези резултати, който изпъква както в анализа на данните от външния оценител на проекта, така и от свидетелствата на педагогическия екип на 90 СУ, е **автономията на учениците** по време на учебните занятия. Тя се изразява в свободата и отговорността им сами да откриват и изследват учебния материал, да вземат решения относно планирането и разпределянето на роли по време на екипните задачи и да участват активно в създаването на образователната среда и на

правилата за работа в клас.

Принципът на автономия е основен за *демократичното образование*, където той намира и много други измерения освен изброените, като самооценка, менторство, взаимопомощ, избор на учебното съдържание и дори участие в училищното управление от страна на учениците. В книгата си „Демокрация и образование“, американският философ Джон Дюи защитава тезата, че учениците трябва да са активни и отговорни участници в образованието, по модела на демокрацията, така че да демонстрират тези качества и в обществото.

„...Когато им дадох свобода (на учениците) да откриват сами правилните отговори, тяхната мотивация за учене се подобри. Резултатите им също се подобриха, както и любопитството им и желанието им да учат... Това беше важна част от работата по модела. За мен беше важно да дам инструкции и да е постигнат крайният резултат. Пътят оставях на децата. Осъзнах колко е важна тази свобода. ...“

--- Кръстина Иванова, учител по БЕЛ в 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

Дори модерното училище да не припознае напълно тезата на Дюи, то трябва да я приложи поне в педагогическия ѝ смисъл, осигурявайки на учениците достатъчно автономия в ежедневния образователен процес, така че те не просто да усвоят учебното съдържание, но и да изградят ключови компетентности за учене през целия живот и за пълноценно участие в демократични и равноправни общества. Тази глава от наръчника представя методика за **планиране на урочни единици, които интегрират учебното съдържание с ключовите компетентности от европейската рамка** – от целеполагане до структуриране на учебните дейности. Акцентът е върху развиване на базови умения като критично мислене, работа в екип, ефективна комуникация, аргументация, търсене и оценка на информация, решаване на проблеми, творчество и др., като той не е за сметка на предметното знание, а напротив – допринася за осмислянето му в дълбочина. Обучителният модул демонстрира процеса на планиране на индивидуални и взаимни уроци по създадената училищна визия и препраща към онлайн библиотека, съдържаща примерни занятия, създадени от педагогическия колектив на 90 СУ, както и от техни колеги из цяла България.

Обучителен модул 2: Урочна единица

Цел на модула: Участниците създават индивидуални и взаимни планове на уроци на база на изградената училищна визия, чрез които преподават предметно знание и изграждат ключовите компетентности на учениците.

Материали: Разпечатки на учебни програми по конкретен предмет / клас за всеки участник, разпечатки на Приложение 4 - по 2 за всеки участник, флипчартове с визии по класове/випуски (продуктите от Обучителен модул 1), химикалки, флипчарт листа, маркери, мултимедия, екран, заредена „КП_Презентация 1_Урочна единица“ (интернет адрес: <https://www.safenet.bg/images/sampled/ata/files/ModelPresentation1.ppt>)

Въведение: 15 мин.	
Водещи	Участници
<p>Припомня темата на предишния обучителен модул (училищни визии) и казва, че на тази среща участниците ще използват вече създадените визии по класове / випуски, за да планират урочни единици.</p> <p>Моли всяка група накратко да си припомни визията си и вътрешно да обсъди и да разпише по няколко подходящи метода и техники за развиване на ключовите компетентности, които са избрали. След това моли групите да споделят отговорите си и записва най-често срещаните методи и техники на флипчарт, така че да се виждат за бъдеща употреба.</p> <p>Пита участниците дали, според тях, при текущите учебни програми и съдържание и форма на обучение, е възможно ефективно да се преподава предметно знание и да се развиват ключовите компетентности на учениците посредством тези методи и техники. Моли ги да обосноват отговорите си и дава думата на няколко доброволци, така че да излязат аргументи за „да“ и за „не“ и ги записва прилежно на флипчарт, или на бяла дъска.</p> <p>Казва, че в този обучителен модул участниците ще се запознаят с методиката за планиране на урочни единици на Националния център за безопасен интернет, чрез които едновременно да преподават предметни знания и да развиват ключовите компетентности на учениците си. Обяснява, че методиката е тествана и усъвършенствана</p>	<p>Участниците предварително сядат по групи спрямо визиите по класове / випуски, които са създали, така че да имат пряк достъп до визиите и до учебните си програми.</p> <p>Участниците изпълняват задачата и споделят. Примерни отговори: интерактивни методи, работа по групи, проектно-базирано обучение, учене чрез преживяване, изследователски подход и т.н.</p> <p>Участниците споделят мнения. Примерни отговори:</p> <ul style="list-style-type: none">• Аргументи за „Не“: текущото предметно съдържание е твърде много; НВО акцентира на знания, а не върху умения; груповите задачи и интерактивните дейности изискват твърде много време; натиск от страна на родителите.• Аргументи за „Да“: тези методи не само помагат, но и задълбочават усвояването на знания; при изградени навици в класа кратките учебни часове на са проблем.

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

<p>в продължение на четири години в няколко училища в България, така че да отговаря на контекста, в който работят българските учители. Тя спомага за изграждането на навици и процедури на класа за уважение, толерантност, работа в екип, самостоятелна работа и др. и дава най-добри резултати в следствие на дългосрочна и системна работа.</p>	
<p>Основна дейност 1: 40 мин.</p>	
<p>Отваря предварително заредената „КП_Презентация 1_Урочна единица“ на мултимедия и пита участниците какво според тях е първото нещо, което трябва да се направи при планиране на урочна единица.</p> <p>Започва дискусия за признаците на ефективни урочни цели и цели изобщо. Примерни въпроси:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Защо е важно да има цел на урока? Какво прави една цел ефективна? • Как целта ни помага да определим съдържанието на урока? • Как разбираме дали урочната цел е постигната? • Как целта може да ни помогне да разберем какво са научили учениците? <p>Обяснява, че в педагогиката има различни похвати за формулиране на урочни цели. Показва слайд №3 от презентацията, съдържащ критериите за ефективна урочна цел според текущия модел (<i>конкретна, измерима, подходяща, постижима</i>). Обяснява, че тези критерии са особено важни, когато акцентът е върху <i>умения</i> вместо върху знания, тъй като те насочват учителя да мисли какви дейности ще изпълняват децата (т.е. как ще демонстрират своите умения).</p> <p>Показва слайдове 4-6, обяснявайки, че ключът за формулиране на урочната цел според текущия модел е <i>глаголът</i> – отново заради акцента върху умения. Важно е той да бъде освободен от абстракции (напр. научават, осмислят, разбират и т.н.), а по-скоро да илюстрира конкретно действие, което да могат да изпълнят учениците и така да развиват конкретно умение. При добре формулирана урочна цел, глаголът би могъл</p>	<p>Доброволци отговарят. Очаквани отговори: разписване на целта на урока.</p> <p>Участват в дискусията, давайки конкретни примери от практиката си и основавайки се на педагогическия си опит.</p> <p>Записват си критериите за ефективна урочна цел и дават своите мнения за тях.</p> <p>Предлагат примери за подходящи и неподходящи примери за глаголи и си записват примери от Таксономията на Блум.</p>

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

<p>да представлява едновременно знание, умение и нагласа, без да се налага да се разписват отделни цели (след малко ще има примери). Таблицата на слайд №6 показва примерни глаголи според различните нива на мислене по Таксономията на Блум.</p> <p>Казва на участниците, че ще разгледат примерна урочна единица от наръчник „Начално образование в дигиталната епоха“ на Националния център за безопасен интернет, тествана от учители в 5 български училища. Слайд №7 описва темата от учебното съдържание и ключовата компетентност, която е заложена за урока.</p> <p>Първата задача на учителите е да определят подходяща цел за урока. Слайдове 8-14 показват различни примерни цели и участниците трябва да преценят за всяка от тях дали отговарят на критериите (<i>конкретна, измерима, подходяща, постижима</i>).</p> <p>Показва слайдове 15-18, които демонстрират методиката за разписване на урочни единици според този модел. Акцентира върху принципа за последователност, според който всяка дейност трябва да надгражда предишната и да е ясна и конкретна стъпка за постигане на целта.</p> <p>Показва слайд №19, който съдържа изцяло разписана дейност от примерния урок, и пита участниците какво им прави впечатление, както и какво според тях е важно в този модел. Слайдове 20-22 илюстрират ключовите елементи: 1. акцент върху дейностите на учениците, вместо на учителя; 2. използване на интерактивни методи; и 3. насоки за учителя как да изпълнява менторска роля. На интернет адрес www.gramoten.li/уроци-и-презентации могат да бъдат намерени десетки примерни разписани уроци по модела за 1-12 клас.</p>	<p>Оценяват всяка от целите според критериите. Очакван отговор: само четвъртата цел отговаря на всички критерии.</p> <p>Дават своите отговори.</p>
<p>Основна дейност 2: 120 мин.</p>	
<p>Раздава Приложение 4 на участниците и им казва, че сега ще разпишат свои урочни планове по модела.</p> <p>1. Обвързване на ключова компетентност с</p>	<p>1. Индивидуално попълват първа страница от</p>

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

<p>учебното съдържание. Отново показва слайд №7 от презентацията, който всъщност е попълнената първа страница на Приложение 4. Първата задача на участниците е да използват този модел, за да обвържат конкретна ключова компетентност от визията на класа с учебно съдържание от своите учебни програми. Работят индивидуално.</p> <p>2. Формулиране на урочна цел. Втората задача на участниците е да формулират урочна цел на стр. 2 от Приложение 4, отговаряща на критериите на модела (<i>конкретна, измерима, подходяща, постижима</i>). Водещият припомня критериите и отваря презентацията на слайд №6, откъдето участниците могат да си изберат глаголи.</p> <p>3. Разписване на дейности. Водещият припомня ключовите принципи за разписване на урок според модела (последователност на дейностите, акцент върху това, което правят учениците, използване на интерактивни методи, насоки за учителя в ролята на ментор) и дава задача на участниците да разпишат своя урочен план.</p> <p>След като участниците са разписали индивидуални урочни планове, водещият им дава задача да се групират с 1-2 колеги от групата си и да разпишат взаимен урок, преминавайки през същите 3 стъпки. Тъй като тези уроци най-добре биха демонстрирали акцента върху ключови компетентности и междупредметни връзки, би било важно те да представляват ключови моменти от визията и изобщо от учебната година.</p>	<p>Приложение 4, използвайки учебната си програма и визията за класа / випуска. Важно е да изберат тема от учебната си програма, която ще преподадат в рамките на близките седмица-две, така че скоро да имат възможност да изпробват урочния план.</p> <p>Доброволци споделят и получават обратна връзка от колегите си.</p> <p>2. Формулират урочни цели според критериите и разменят Приложение 4 с колега за да получат обратна връзка.</p> <p>Доброволци споделят и получават допълнителна обратна връзка от колегите си.</p> <p>3. Разписват урочните си планове, според принципите и разменят Приложение 4 с колега за да получат обратна връзка.</p> <p>Доброволци споделят и получават допълнителна обратна връзка от колегите си.</p> <p>Разписват взаимните си уроци, използвайки вече нахвърляните идеи във визията си, както и предложенията за междупредметни връзки от учебните си програми. Ако желаят, вместо взаимни уроци, могат да разпишат занятия като част от цялостен процес за проектно-базирано учене по визията.</p>
Заклучителна дейност: 30 мин.	
<p>Кани участниците от всяка група да представят взаимните си уроци и да дадат обратна връзка едни на други.</p> <p>Сега вече педагогическият колектив разполага с готови урочни планове, които може да изпробва и да започне да прилага компетентностния подход на обучение на практика.</p>	<p>Представят уроците / проектите си и дават / получават обратна връзка. Обсъждат евентуални взаимовръзки между взаимните уроци за един випуск / клас.</p>

Част 3: Оценяване на постиженията

"Най-същественният знак за успех на един учител е да може да каже: „Деца сега работят, сякаш не съществувам“."

--- Мария Монтесори

Оценяването има основна информационна роля в процеса на училищното обучение, тъй като свидетелства за ефективността му в постигане на заложените цели. То дава обратна връзка както за изградените у учениците знания, умения и нагласи, така и за тяхната мотивация за учене като цяло. За съжаление, в България се акцентира основно върху оценяването на знания (вкл. НВО) и не се използват достатъчно често и системно инструменти за оценка на умения и нагласи. Ако целим да интегрираме компетентностния подход в образователната система, този дефицит трябва да бъде преодолян.

Историята познава примери за зараждането на иновативни и ефективни методологии за оценяване на постиженията на учениците въпреки неблагоприятните условия на системата. В началото на 20 век италианският педагог Мария Монтесори дарява света с едноименния си метод на обучение, който залага на строго индивидуална методология на оценяване, различаваща се коренно от типичния за

„...Сега виждам, че децата, с които работя, са се превърнали в екип... Те вече не правят проблеми, когато трябва да се разделят в малки групи. Взимат предвид потребностите и характеристиките на съучениците си. Могат да седят в групи, сами да си разпределят роли и отговорности и да са толерантни към околните. Вече силните помагат на слабите. Та, когато ние като учители работим в синхрон и имаме сходни изисквания, децата забелязват...“

--- Мария Асенова, учител по испански език в 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

„...Колегите ми виждат, че те (учениците ми) вече могат да работят в групи, да мислят критично, да са толерантни, да общуват ефективно и т.н. Те са изненадани как този клас разсъждава и как успява да разграничава доброто от злото. За мен това е най-важният резултат. Да чувам такава оценка съвсем спонтанно е голям успех за мен и за работата ми по модела. Едно е децата да се държат така само заради и пред мен, а съвсем друго е това да е начинът им на функциониране и извън нашите часове – значи са го разпознали като естествено, смислено и адекватно поведение...“

--- Кръстина Иванова, учител по БЕЛ в 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

ерата стандартизиран подход. За по-малко от година учениците на Монтесори демонстрират изключително високи нива на концентрация, мотивация за учене и самодисциплина, което привлякло интереса на най-видните съвременни педагози. Днес методът се използва в хиляди училища по целия свят.

Методологията за оценяване на постиженията е *неделим аспект и естествено продължение* на цялостната Монтесори философия, която поставя ученика в центъра на процеса на обучение, а учителя – в ролята на фасилитатор, който наблюдава, подпомага и напътства. Предварителната подготовка на средата, гарантираща свободното и автономно учене на децата, както и внимателното наблюдение по време на обучителните дейности, позволяват на учителите да съставят подробни индивидуални оценки за всеки ученик, акцентиращи върху уменията, които те са придобили и върху понятията, които са изградили. Децата също

„...Преди да започна да работя по модела, имах притеснения за децата, които имат по-специфични поведенчески проблеми и трудно работят в класа въобще. Само че се оказва, че когато им се налага по-често да работят в група, дори и по-агресивните деца успяват с повече практика. Понякога деца с по-агресивно поведение по-трудно чуват другото мнение и при работа в група те отказват да приемат верния отговор на задачата, когато се разминава с техния. Реших да въведа концепцията за аргумент –т.е. ученикът да обясни защо мисли, че неговият отговор е правилният. За няколко месеца научих всички да се аргументират, а това е едно неочаквано за мен постижение за 4 клас ...“

--- Десислава Поповска, начален учител в 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

допринасят за оценъчния процес (вместо да бъдат негов пасивен обект), попълвайки редовно дневници за развитието си, които свидетелстват за високите им нива на мотивация и саморегулирано учене.

Моделът, представен в този наръчник, не е базиран на Монтесори философията, но някои от принципите ѝ, като *автономното и отговорно учене*,

саморефлексивността на учениците, изграждането на подкрепяща среда и качествено оценяване на постиженията, са силно застъпени, тъй като са изключително резултатни средства за успешното приложение на компетентностния подход в училище.

Тази глава от наръчника представя методология за **оценяване на ключовите компетентности на учениците с фокус върху техните умения и нагласи**, която е базирана на тези принципи и разчита на екипността на педагогическия екип, *без да натоварва излишно индивидуалния преподавател*. Обучителният модул поставя методологията в контекста на цялостния модел за изграждане на ключовите компетентности на учениците и я илюстрира чрез видеоматериали от учебни занятия и готови инструменти за измерване на уменията за работа в екип и критично мислене, които могат да се използват директно или да се адаптират. В процеса на работа учителите имат възможност и да създадат собствени инструменти за оценка според ключовите компетентности, заложили в училищната визия.

Обучителен модул 3: Оценяване на постиженията

Цел на модула: Участниците създават инструменти за оценяване на постиженията на учениците по ключовите компетентности, заложи в училищната визия.

Материали: Разпечатки на Приложение 5 за всеки участник, флипчартове с визии по класове/випуски (продуктите от Обучителен модул 1), химикалки, флипчарт листа, маркери, мултимедия, екран, видеоматериал „Програма „Киберскаут““ (интернет адрес: <https://youtu.be/oJooFiu03Tk>), „КП_Презентация 2_Измерване на напредъка“ (интернет адрес: <https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/ModelPresentation2.ppt>)

Въведение: 15 мин.	
Водещи	Участници
<p>Припомня темата на предишния обучителен модул (урочни единици) и казва, че също като предметното знание, за да се развият дългосрочно и системно ключовите компетентности на учениците, трябва да се проследи техният напредък. Целта на тази среща е именно тази – учителите да създадат инструменти за оценяване на постиженията на учениците по ключовите компетентности, заложи в училищната визия.</p> <p>Пита участниците дали са използвали (или дори създавали собствени) такива инструменти. Ако да, да споделят опита си.</p> <p>Провежда дискусия, чрез която участниците да съпоставят оценяването на чисто предметно знание с оценяването на ключови компетентности. Да се открият прилики и разлики между двете; да се каже върху какво трябва да се акцентира при всяко и какви са съответно най-подходящите обекти и форми на оценка.</p>	<p>Споделят опита си и участват в дискусията. Очаквани отговори:</p> <ul style="list-style-type: none"> Оценяване на <i>чисто</i> предметно знание: акцент върху <u>знания</u>; обектът на оценка е конкретна <u>информация</u>, която да възпроизведат учениците; форми: тестове, изпитвания и т.н. Оценяване на <i>ключови</i> компетентности: акцент върху <u>умения</u>; обектът на оценка е <u>поведението</u> на учениците; форми: оригинални писмени работи, презентации, творчески проекти, изследователска дейност.
Основна дейност 1: 100 мин.	
<p>Отваря предварително заредената „КП_Презентация 2_Измерване на напредъка“ на мултимедия и казва на участниците, че ще им покаже методиката на Националния център за безопасен интернет за оценяване на постиженията на учениците с фокус върху умения и нагласи.</p> <p>Моли участниците да припомнят ключови аспекти от методиката за планиране на</p>	

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

<p>урочни единици от предишното обучение.</p> <p>Обяснява, че в Цялостният модел за изграждане на ключовите компетентности на учениците обучението и оценяването се преплитат в цялостен процес, базиран на подхода учене чрез преживяване. Отваря на слайд №3 и пита участниците дали се сещат какво е <i>учене чрез преживяване</i> и ако да, каква е разликата с подхода <i>учене чрез правене</i>.</p> <p>Използва отговорите на участниците за да изведе елементите на подхода и показва слайдове 4-5, акцентирайки върху ключовия елемент <i>рефлексия</i>, чрез който учениците си правят собствени изводи на база на практическия си опит по време на обучителния процес и така си променят поведението. Също като при урочните единици, акцентът е изцяло върху дейностите на учениците, а обектът на оценка е тяхното <i>поведение</i>.</p> <p>Измерването се случва по време на дейностите преди и след рефлексията, които трябва да бъдат сходни. Казва на участниците, че след малко ще видят видеоматериал, съдържащ конкретен пример с ученици и ще измерват тяхната работа в екип.</p> <p>Показва слайдове 6-13, които илюстрират примерен инструмент за измерване на ключовата компетентност <i>работа в екип</i> (с фокус върху умения и нагласи, представлявани от критериите за оценка), като се стреми на всеки слайд да извлича информацията чрез дискусия с участниците. Целта на дискусията е да се изведе структурата на инструмента и критериите за оценка.</p> <p>Отваря предварително заредения видео материал „Програма „Киберскаут““ (интернет адрес: https://youtu.be/oJooFiu03Tk) и обяснява, че сега участниците ще видят кадри от обучителната програма „Киберскаут“ на Националния център за безопасен интернет и ще измерват работата в екип на учениците преди и след рефлексия, така че да осмислят целия процес. (ВАЖНО: ако водещите имат</p>	<p>Доброволци припомнят:</p> <ul style="list-style-type: none">• Конкретни и измерими цели.• Акцент върху дейностите на учениците.• Интерактивност. <p>Отговарят. Елементи на <i>учене чрез преживяване</i>:</p> <ul style="list-style-type: none">• Автономно учене.• Акцент върху практически опит и развиване на умения.• Правене на изводи чрез рефлексия.• Използване на личен опит за формиране на знания и умения. <p>Участват в дискусията и дават своите предложения как според тях трябва да се структурира инструментът и какви трябва да бъдат критериите за оценка на работата в екип на учениците.</p> <p>Записват си критериите в тетрадка / бележник, така че след малко да могат да ги използват, докато гледат видеоматериала (ако желаят, могат да ги модифицират в групите си).</p>
--	--

<p>желание, могат да разучат видеоматериала и да проведат собствено занятие със свои ученици, илюстрирайки същите принципи, за да докажат на участниците, че моделът работи и с <u>деца от тяхното училище</u>).</p> <p>Пуска частите на видеоматериала и след всеки провежда кратка дискусия:</p> <p>1. Въведение и контекст (0:00-1:40).</p> <p>2. Първо преживяване (1:40-11:40). След наблюдение на тази част пита участниците как са оценили учениците по всеки от критериите и защо.</p> <p>3. Рефлексия (11:42-29:19). Провежда кратка дискусия с участниците, за да изведе принципите за провеждане на рефлексия</p> <p>4. Повторно преживяване след рефлексия (29:19-36:53). Отново пита участниците как са оценили учениците по всеки от критериите и защо. Провежда дискусия, чрез която цели да извлече взаимовръзка между рефлексията и конкретни промени в поведението на децата.</p> <p>5. Принцип на ненамеса (36:54-50:54). Това е следващата задача на децата, която е значително по-предизвикателна, като това причинява стрес и конфликти в групата. Спира видеото точно на 42:40 и пита участниците как биха постъпили, така че децата да разрешат конфликта <i>и</i> да се справят със задачата навреме.</p> <p>След като изслуша предложенията на участниците, пуска видеото до 50:54 и акцентира върху <i>принципа на ненамеса</i>, чрез който водещият (във видеото) изчаква достатъчно време ситуацията в групата да се развие, преди да се намеси, след което насочва децата към това първо да разрешат междуличностните проблеми, а след това да разбият задачата на стъпки и да ги следват.</p>	<p>2. Наблюдават и оценяват учениците по всеки от критериите на инструмента за измерване на работа в екип. Споделят своите резултати и заключения.</p> <p>3. Споделят. Принципи на рефлексията:</p> <ul style="list-style-type: none">• Правилата за работа в екип (т.е. критериите за оценка), както и всички други изводи, се извеждат <i>директно от преживяванията на учениците</i>, като така имат далеч по-дълбок смисъл за тях и е много по-вероятно да ги следват. <p>4. Наблюдават и отново оценяват учениците по всеки от критериите на инструмента за измерване на работа в екип. Споделят своите резултати и заключения.</p> <p>5. Споделят своите предложения. Примерни отговори:</p> <ul style="list-style-type: none">• Припомня правилата за работа в екип.• Първо <u>адресира емоциите</u> и после насочва децата как да разрешат задачата.
---	---

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

<p>Това дава възможност на ученици, които досега са били пасивни или са разваляли дисциплината, да се включат с конструктивни предложения. Всичко това се случва, без водещият да повишава тон, да се кара на индивидуални ученици, или да критикува групата като цяло.</p>	
<p>Основна дейност 2: 60 мин.</p>	
<p>Моли участниците да седнат в групи според визиите, които са създали по време на първото обучение и им раздава визиите и разпечатки на <u>Приложение 5</u> (по 5-6 за всяка група). Обяснява, че следващата задача на участниците е да създадат инструменти за оценяване на ключовите компетентности от своята визия по модела на таблицата от миналото упражнение. ВАЖНО: успокоява участниците, че е достатъчно всеки участник да си избере и оценява само по една компетентност, стига <u>всички участници да използват едни и същи критерии за всички компетентности от визията и да провеждат редовни рефлексии в часовете си</u>. Казва, че накрая на обучението учителите ще се разпределят кой какво да измерва.</p> <p>Създаването на инструмент за измерване за всяка от компетентностите се случва по следния начин:</p> <p>1. Създаване на критерии за оценка. Показва слайдове №13 и №21 от презентацията, които илюстрират инструменти за измерване съответно на <i>работа в екип</i> и на <i>критичен анализ на информация</i>. Дава задача на участниците да създадат критерии за оценка на своята компетентност.</p> <p>2. Конкретизиране на нива на компетентност. Втората задача на участниците е да разделят всеки от критериите на различни нива, всяко от които е подробно описано като конкретно поведение, което може да се наблюдава.</p>	<p>1. В групи попълват критериите за оценка на ключовата компетентност в първа колонка на Приложение 5.</p> <p>2. Конкретизират нивата на компетентност, като взимат предвид дали оценяват индивидуални ученици (напр. слайд №21), или цяла група ученици (напр. слайд №13).</p>
<p>Заклучителна дейност: 40 мин.</p>	
<p>Кани участниците от всяка група да представят инструментите си за измерване.</p>	<p>Представят инструментите си за измерване и получават обратна връзка. Акцентират върху това дали критериите и нивата на компетентност са подходящи за съответните възрастови групи и търсят надграждащ ефект между критериите на сходни компетентности</p>

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

<p>След като всяка група получи обратна връзка, водещият им дава задача да си разпределят поравно кой какво ще измерва по време на учебната година, като напомня, че е напълно достатъчно всеки учител да измерва само по една компетентност, стига всички в групата да използват едни и същи критерии и да имат сходни очаквания към учениците. По този начин ще се получи натрупване, а за учениците обучението по различни предметни области ще се превърне в едно цялостно преживяване.</p>	<p>/последователни класове.</p> <p>Разпределят си кой коя ключова компетентност ще измерва и кога и как ще споделя резултатите с останалите, така че всички да следят цялостният напредък по визията на учениците.</p>
---	--

Част 4: Партньорство и комуникация с родители

"Великите учители приоритизират изграждането на взаимоотношения и връзки, а не спазването на правилата на всяка цена."

--- П. Дж. Капоси

Според изследване, направено от Асоциация Родители по поръчка на Министерството на образованието и науката през 2019 г., в повечето случаи както родителите, така и учителите осъзнават и уважават отговорността на другата страна². Резултатите показват, че **„проблемните родители“ са около 10 %, но те поглъщат огромната част от времето на учителите за работа с родители.** Това оставя мнозинството родители – тези, които са готови да партнират на училището – в периферията на взаимодействието. Вследствие на многото време и усилия, които образователните специалисти отделят на „проблемните родители“, те си изграждат нагласата, че да се работи с родители е трудна и тежка задача.

В този модул предлагаме цялостен подход за взаимодействие с родителите, който цели постигането на ефективно и трайно/продължително партньорство да стане не в резултат на случайни шокови фактори, а на структурирани и целенасочени действия. Моделът се базира на разбирането, че включването на родителите в училищния живот може да бъде ефективно и устойчиво единствено ако се базира на техните нужди, включително на това те да бъдат информирани; да имат усещане за сигурност, предвидимост и принадлежност; и да получават възможност за принос и признание за техните усилия като родители.

"Това, което смятам за най-ценно, е, че родителите участваха в домашните задачи на децата си. Например, една от задачите на учениците беше да съставят речник с думите, които родителите им са използвали на тяхната възраст и с течение на времето са спрели, а децата им не ги знаят. Или да разговарят с родителите си за „добри дела“, които са правили като млади и така да ги видят като някого, който е направил нещо добро за друг."

--- Анонимен учител от 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

Има няколко основни принципа, върху които се базира работата с родителите: в центъра на отношенията между училищния екип и родителите стои **детето с всички негови права**; родителите и училищният екип са партньори – всеки със своите компетентности и отговорности – които се отнасят с взаимно уважение един към друг; лидерската роля за взаимодействието с родителите принадлежи на училищното ръководство и на педагогическия екип, като се отчитат нуждите на родителите, свързани с пълноценно изпълняване на тяхната роля и нуждите на училищния екип, свързани с пълноценно изпълняване на професионалната му роля. Този модел на работа се основава на равнопоставено участие на двамата родители в интерес на пълноценното развитие на детето³, включва

² Пълният текст на доклада от изследването можете да намерите на: <https://roditeli.org/img/Report-initial-mapping-of->

[the-social-environment-at-school-and-of-school-parent-relationships.pdf](https://roditeli.org/img/Report-initial-mapping-of-the-social-environment-at-school-and-of-school-parent-relationships.pdf)

³ У нас често, когато се говори за „родителите“ в

и мнението на учениците и създаване на сигурна среда за учениците дотолкова, доколкото това касае включването на родителите.

Системна работа за подобряване на взаимодействието с всички родители

Обичайната практика на взаимодействието между семейството и училището далеч не е безметежна. **Контактите между семейството и училището основно са свързани с проблемно поведение на децата,** административни, или организационни въпроси. Това е причината за много родители срещата с учителя да носи негативни очаквания. Също така излиза, че както според родителите, така и според учителите **традиционните родителски срещи не са особено ефективни.**⁴

Моделът предлага механизъм за изработване и прилагане на цялостен план за включването на всички (или поне мнозинство от) родители в предварителното планиране на комплекс от удовлетворяващи дейности, отговарящи на нуждите на родителите, на индивидуално и общностно ниво.

Примерни инструменти за системна работа в тази посока са въвеждащите и тематичните родителски срещи (Приложение 6) и изследване на нуждите на родителите (интернет адрес: <https://www.safenet.bg/images/sampledata/>

училище, става въпрос за работа с майките. Една от основните цели на тази политика е да промени това, като създадат условия, които системно да насърчават бащите и други важни за децата мъже, също да се включат активно в училищния живот. Този подход е доказал добрите си резултати за детето, семейството и училището в дългогодишната работа на Асоциация Родители по Национална кампания „Да бъдеш Баща“ (вж. На <http://mencare.bg/>)⁴ „Първоначално картографиране на социалната среда в училище и на взаимоотношенията между училище и родители“, доклад на МОН и Асоциация Родители, 2020 г.:

[files/Anketa-roditeli.doc](#)).

Работа с родител/и при кризисна ситуация

Колкото и добре да бъде управляван процесът на взаимодействие между семейството и училището, неизбежно ще има случаи, в които ще възникват конфликти. **Когато училището има ясен алгоритъм на действие още при възникването на кризисна ситуация, шансът тя да се разреши благополучно е значително по-голям.** Важно е да се спазва принципът на работа и с двамата родители – и майки, и бащи⁵ - където това е възможно.

Индивидуална работа и взаимодействие на живо

„Родителите на моите ученици одобряват все повече идеите за учене чрез преживяване: за това, учителят да овласти децата и да ги подкрепя, да развива критично мислене и екипна работа.“

--- Анонимен учител от 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

Доверителните отношения „семейство-училище“ в голяма степен зависят от честотата на живото общуване, което освен реални срещи учител-родител, може да включва и онлайн срещи и разговори по телефона. Индивидуалните регулярни срещи създават чувство за сигурност, за единомислие и за по-реалистични очаквания от страна на

<https://roditeli.org/img/Report-initial-mapping-of-the-social-environment-at-school-and-of-school-parent-relationships.pdf>

⁵ Има много случаи на деца, отглеждани от баба, дядо или други роднини. Затова, когато говорим за „родители“, следва да имаме предвид не само биологичните родители на детето, а и хората, които полагат всекидневна грижа за него. Освен това редица изследвания доказват, че по-активното участие на мъжете – на бащите, или други важни за децата мъже – в процеса на образование на детето, води до по-добри образователни резултати и изграждане на децата като по-стабилни личности.

родителите към учебния процес. За родителите е особено важно да са убедени, че тяхното дете получава необходимото внимание и подкрепа за своето развитие. Затова качеството на споделяната информация е определящо – родителите очакват да получават не просто оценки и забележки, но и периодична цялостна обратна връзка за представянето, силните и слабите страни на своето дете. Индивидуалната обратна връзка трябва да бъде **периодична и комплексна/всеобхватна**, така че да постигне устойчиво позитивно въздействие върху взаимодействието между училището и семейството. Важен елемент е индивидуалната работа да бъде насочена **към двамата родители на детето**.

С малки изключения, и родителите, и учителите смятат, че **личните форми на общуване са най-ефективни и съответно най-предпочитани**. Родителите и учителите в малките населени места са облагодетелствани по отношение на живия контакт поради механизмите на функциониране на обзримата социална общност. В големите градове обаче общуването е по-анонимно, формализирано и се случва по-рядко.

Онлайн взаимодействие

Шоковото въвеждане на дистанционното обучение през 2020 г. постави родителите и учителите в ситуация на интензивна онлайн комуникация, което доведе както до възможности, така и до предизвикателства. Обучителният модул в

„Аз лично успях да убедя доста незаинтересовани родители да започнат ползване на електронен дневник и да ме търсят, когато детето им отсъства от час. Предвид, че преди съм се опитвала да ги открия с дни, за мен това е доказателство за подобряване на комуникацията и за по-голяма ангажираност на родителя.“

--- Анонимен учител от 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

тази глава на наръчника представя методология за планиране на комуникацията според нейната интензивност и за избор на подходящи канали.

В Приложение 7 има примерен график на дейности за изграждане на общност и за работата с индивидуални семейства, включително чрез онлайн инструменти като електронния дневник. Взаимодействието с родител/и при кризисни ситуации не е представено в графика, тъй като то няма как да се планира предварително.

Въпреки че на пръв поглед системният подход може да изглежда сложен, на практика той представя ясна схема на ритмично разпределение на дейностите в рамката на учебната година. Голямата добавена стойност при поэтапното планиране на дейностите е спокойствието – както на учителите, които придобиват ясен план за работа с родителите, така и на самите родители, които добиват представа какво ги очаква през учебната година.

Обучителен модул 4: Как да спечелим родителите като партньори

Цел на модула: Развиване на ефективно партньорство с родителите чрез активното им включване в училищния живот, по начин съобразен с нуждите им.

Материали: Флипчартове с визии по класове/випуски (продуктите от Обучителен модул 1), лепящи листчета, химикалки, флипчарт листове, маркери, мултимедия, екран, КП_Презентация 3_Партньорство с родители (интернет адрес: <https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/ModelPresentation3.ppt>)

Въведение: 10 мин.	
Водещи	Участници
<p>Пита участниците кое за тях самите е най-ценното във взаимоотношенията с родители, изведено на база целия им опит като учители. Записва на флипчарт споделеното по желание от 10-12 участника за визуализиране. Водещият обобщава споделеното от участниците.</p>	<p>Участниците записват в тетрадка. Доброволци споделят. Упражнението е с елемент на саморефлексия и настройва участниците да влязат в темата с позитивни нагласи.</p>
Основна дейност 1: 90 мин.	
<p>Разделя участниците на групи според създадените визии от първото обучение и им дава отделни задачи (най-добре предварително записани на лист).</p> <p>Да се поставим на мястото на родителите!</p> <p>1 група: Какво искат родителите за децата си в училище?</p> <p>2 група: Какво искат учителите за децата в училище?</p> <p>3 група: Какви трудности срещат учителите в работата с родители?</p> <p>4 група: Какви трудности срещат родителите в работата с учители?</p> <p>КП_Презентация 3_Партньорство с родители и преминава през слайдовете.</p>	<p>Всяка група определя говорител, записват се основните идеи на участниците. Ако има по две-три групи с еднакви въпроси, започва говорителят на една от групите, а другите допълват.</p> <p>Участниците обсъждат дали е било трудно да се поставят на мястото на родителите (ако да, защо?) и търсят допирни точки между това, което те и родителите искат за децата.</p>
Основна дейност 2: 60 мин.	
<p>Раздава визиите на групите и им дава задача да изградят стратегия как ще информират родителите за визиите и за новия подход през предстоящата учебна година и как ще ги спечелят като партньори за дългосрочното развитие на ключовите компетентности на</p>	<p>Групите с визии по класове / випуски изграждат собствена комуникационна стратегия за родителите, отговаряйки на въпросите.</p>

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

<p>учениците. Провокира участниците да помислят как ще използват нуждите на родителите от презентацията (...) в планирането. Всяка стратегия трябва да има ясни канали и да информира родителите за следното:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Училището ще работи системно за развиване на ключовите компетентности на учениците. 2. Каква е цялостната визия за класа/випуска, какви са специфичните цели и какви са очакваните резултати за учениците. 3. Какви са ангажиментите на родителите. <p>Дава задача на групите да планират основните точки от първата родителска среща за учебната година, чрез които ще споделят стратегията си. Важно е да решат как ще си разпределят комуникацията (дали само класният ръководител ще сподели, или всеки учител ще участва), така че да остане време за всички други теми на срещата.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Примерни канали на комуникация:</u> родителски срещи (за представяне на визията и за споделяне на ключови резултати); електронен дневник (за редовно споделяне на резултати). <u>Отговаря на нуждите</u> информираност, сигурност... • <u>Примерни ангажименти на родителите:</u> помощ при домашна работа, окуражаване на децата си, участие в общностни дейности на училището. <u>Отговаря на нуждите</u> от принадлежност, признание и статус. <p>Всяка група се подготвя как ще разкаже, дискутира и презентира визиите си пред родителите на достъпен и разбираем език за тях – разпределят си задачи кой какво ще говори, така че да са напълно подготвени.</p>
Заклучителна дейност: 40 мин.	
<p>Предизвиква учителите да си представят, че са на родителската среща и им дава задача да представят визиите си накратко чрез ролева игра, като колегите им ще играят ролята на родителите и ще дават обратна връзка.</p> <p>Целта на упражнението е учителите да са максимално подготвени как ще подходят към родителите и да се чувстват уверени.</p>	<p>Всяка група представя визията си пред родители на симулирана родителска среща и получава обратна връзка от колегите си, които се поставят на мястото на родителите и казват дали комуникацията е била достатъчно ефективна и дали отговаря на нуждите на родителите, обсъдени по време на обучението.</p>

Част 5: Изграждане на училищна общност

"Училището трябва да е средище за активен обществен живот, а не изолирано място, където се учат уроци."

--- Джон Дюи

Опитът на Асоциация Родители през последните 10 години, показва, че пълноценно функциониращата училищна общност води до повишаване на доверието между семейството и училището и подобрява ефективността на партньорството между тях. В онлайн допитване на Асоциация Родители, проведено във връзка с дистанционното обучение у нас по време на извънредното положение, показва, че по-честото общуване и по-голямото включване на родителите в учебния процес и комуникацията с учителите е довело до по-добро разбиране на труда на учителите и е повишило уважението на родителите към тях: 50% от всички отговорили родители заявяват, че вече разбират по-добре трудностите на учителската работа, а 26% посочват, че са започнали да изпитват по-голямо уважение към учителите⁶.

Работа за изграждане и развиване на класна и училищна общност

Въпреки ширещите се внушения за неразбиране между учители и родители, обективният анализ показва, че те имат висока степен на единомислие по много въпроси⁷. И едните, и другите разбират, че животът е все по-забързан, а за родителите остава все по-малко време за жива комуникация с техните деца. И родители, и

„Винаги сме имали общност около училището и хубавото е, че новите учители казват, че се чувстват приети, разбрани и подкрепяни от всички в екипа, което означава, че го правим както трябва“

--- Емилия Иванова, директор на 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

учители констатира, че децата вече са по-различни: по-лесно се разсейват, по-слабо мотивирани са от самия учебен процес, имат различни, нови интереси. В същото време и двете страни са съгласни, че децата имат нужда от граници, а не от „свободия и хаос“. Има още много въпроси, по които родителите и учителите стигат до съгласие, ако имат времето и пространството да изяснят позициите и целите си. Предлаганият модел акцентира върху нуждата от планирани действия за изграждане на класна и училищна общност, основана на споделени ценности. Практиката показва, че няма нужда от много на брой, а от добре структурирани последователни дейности с ясна цел – изграждане на връзки на доверие и взаимно приемане от страна на учители и родители. Инструменти за развиване на училищна общност са въвеждащите и тематични родителски срещи, общностни събития, създаване и поддържане на дружелюбна физическа среда.

⁶ „Дистанционното обучение скъси дистанцията между семейството и училището“ - <https://roditeli.org/blog/distancionnoto-obuchenie-sksi-distanciyata-mezhdu-semeystvoto-i-uchilishcheto/>

⁷ Вж. <https://roditeli.org/img/Report-initial-mapping-of-the-social-environment-at-school-and-of-school-parent-relationships.pdf>

Общностно събитие с участието на родители

Защо да го правим: Общностните събития са отличен инструмент за взаимно опознаване и създаване на неформални връзки между всички членове на училищната общност – ученици, учители, родители, непедagogически състав. Всяко училище организира празненства, по време на които представя дейността си пред по-широк кръг на родители, или на местната общественост, но обикновено ефектът на приобщаване при такива събития не е голям. Когато родителите са поставени единствено в ролята на публика, събитието донякъде задоволява нуждата им от информираност, но не посреща другите нужди – от принос, признание, принадлежност и т.н. Затова е важно при планиране на общностни събития да се вземат предвид всички нужди на родителите и дейностите да предполагат сътрудничество и включване на колкото може повече хора.

Кога да го правим: Всяко време на годината е подходящо за организиране на общностно събитие, като то може да има различни форми – спортен празник, обща дискусия по важни за общността проблеми, инициатива по облагородяване на училищния двор, тематичен „Лов на съкровища“, екскурзия с участието на родители, благотворителна кампания и др. Идея за такова събитие има разработена в [Приложение 8](#). За да не се претоварва програмата както на учителите, така и на родителите, и да се стигне до спад в мотивацията поради пресищане, добър вариант е за годината да се планират 2-3 общностни събития с участието на

„Нашето училище винаги е имало силна общност, но през последната година, сътрудничейки си с млади, вдъхновени и всеотдайни колеги, станахме още по-задружни, особено докато работихме по този модел.“

--- Анонимен учител от 90 СУ

Виж повече в [Приложение 1](#) „Учителски истории“

родителите, като се остави възможност да се включат още едно-две по инициатива на самите родители, ако се появи такава.

Как да го правим: Общностното събитие с участието на родители изисква по-детайлна подготовка, особено на първо време, докато всички участници в общността свикнат с такива събития и видят ползата от тях

Стъпка 1 – Събиране на информация за нуждите на родителите и изготвяне на училищен план за общностни събития с участието на родители за съответната учебна година.

Стъпка 2 – Включване на родителите в подготовката на събитията. Родителите могат да бъдат поканени да изберат събитие, в чиято подготовка биха се включили – всеки според собствените си предпочитания и възможности.

Стъпка 3 – Информирание на родителите за процеса на подготовка на събитието: за да се чувстват родителите въввлечени в процеса, периодично им се изпраща информация за това, което се случва и се отправят покани да се включат с нещо конкретно – да набавят някакъв материал, да намерят контакт с някоя фирма или институция, да помогнат с подредбата на пространството и т.н.

Стъпка 4 – Покана за общностно събитие с участието на родители: Поканата за общностното събитие трябва да стигне до родителите най-малко 10 дни преди самото събитие, за да имат те време да подредят ангажиментите си така, че да не пречат на участието им в събитието. Всяко училище може да прецени кой канал е най-подходящ поканата да стигне до всеки родител – дали ще е съобщение в електронния дневник, писмена покана на хартия, изработена от самите деца, телефонно обаждане или през родителска група в социална мрежа.

Стъпка 5 – Провеждане на общностно събитие с участието на родители: общностното събитие с участието на родители има за цел да създаде доверие между учители и родители и да включи

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

родителите в училищната общност. Ето защо, всички негови елементи са насочени към това да се даде на родителите възможност да общуват помежду си, с децата и с учителите по неформален, но структуриран начин, така че да имат общи позитивни преживявания, споделени емоции и усещане за общност. По време на такова събитие се търсят възможностите за сътрудничество и взаимопомощ – било чрез организиране на отборни игри или щафети с участието на родители и деца, или чрез общи дейности по засаждане на дръвчета, чрез създаване на групи от родители и деца за покоряване на някой връх. Специален акцент може да се постави върху включването на бащите, които обичайно са по-малко ангажираният с контакти с училището родител.

Стъпка 6 – Обратна връзка към родителите: Няколко дни след приключване на общностното събитие с участие на родителите е добре да се изпрати кратка благодарност към всички участвали за

активното им включване и напомняне, че такива вълнуващи и приятни преживявания предстоят и занапред. Целта на това послание е да поддържа у родителите усещането, че участието и приносът им е забелязан, да им върне емоцията от добре прекарания ден сред училищната общност и да създаде очакване за нови приятни преживявания с учителите и другите родители.

Възможни предизвикателства:

Общностното събитие с участие на родителите изглежда познат и лесен за организиране формат, но това е подвеждащо. Обикновено включването на родителите се свежда до ролята им на публика на изяви на децата, което може да донесе моментно удовлетворение, но не дава устойчиви резултати за създаване на отношения на доверие и принадлежност към общността. Важно е при планирането на събития, родителите да бъдат въввлечени в различни етапи и да се чувстват част от общността.

Обучителен модул 5: Изграждане на училищна общност

Цел на модула: Създаване на училищен план за развитие на училищната общност през учебната година

Материали: Флипчарт, маркери, хартиено тиксо, цветни листчета, флипчарти с визии по класове / випуски, Приложение 9 “Общност – определение”, Приложение 10 „Видове общностни връзки; Процеси в общностите“ и 10 разпечатки на приложение 10

Въведение: 10 мин.	
Водещи	Участници
<p>Мозъчна атака „Що е общност?“:</p> <p>Задава въпроса на участниците и ги насърчава да назовават всички характеристики на общността, за които се сещат.</p> <p>Водещият записва отговорите на флипчарт и ги обобщава.</p>	<p>Участниците генерират като група какво според тях е общност.</p> <p>Възможни отговори: група хора, обща цел, споделени ценности, чувстват се свързани, общи дейности, доброволно, по собствено желание, има и области на различия, правила, норми, формално/неформално, колективно несъзнавано, динамичност на ролите, групова идентичност, под-общности.</p>
Основна дейност 1: 45 мин.	
<p>Представяне на характеристиките на общността: Водещият представя няколко определения за общност (Приложение 8) и ги комбинира с предложенията от предишната дейност. Водещият акцентира върху емоционалната обвързаност на членовете на общността за разлика от чисто служебния характер на отношенията в организация от корпоративен тип. (15 мин.)</p> <p>Дискусия: Ползите от общността (Защо ни е нужно да развиваме общност? Какъв е смисълът да посвещаваме време, внимание и усилия на развиването на общност?).</p> <p>Водещия записва на флипчарт.</p> <p>Целта е да се изведат ползи като подкрепа, признание, усещане за принос и т.н. Водещият записва отговорите на лист от флипчарт. (10 мин.)</p> <p>Водещият пита участниците кои под-общности в училищната общност могат да идентифицират и акцентира върху сложното преплитане на общностите на различни нива</p>	<p>Участниците извеждат през дискусията ползите от развиване на общността в училището им.</p> <p>Участниците участват в идентифициране на общностите на различни нива и ги записват. В резултат от тази дейност се генерира лист с</p>

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

<p>(учители, ученици, родители, педагогически специалисти, непедagogически персонал, ръководство, администрация; клас, випуск, етап; клубове по интереси, методически обединения и т.н.) Идентифицираните под-общности също се записват и систематизират на флипчарт.</p> <p>Обобщава на дискусията и представяне на видовете общностни връзки и процеси в общностите (Приложение 9 „Видове общностни връзки; Процеси в общностите“) (20 мин.)</p>	<p>графика на процесите в общностите.</p>
<p>Основна дейност 2: 90 мин.</p>	
<p>Групова работа: групово обсъждане в рамките на 15 мин. на следните въпроси:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Какво ни е необходимо, за да изградим общност? - По какво разбираме, че една общност е сплотена? - Какво чувстват членовете на една сплотена общност? - Как преодолявате трудности като една общност? <p>Водещият насърчава участниците да реферират към изведените характеристики на общността и да потърсят отговори на въпросите. Обобщава резултатите (30 мин.)</p> <p>Разработване на дейности за сплотяване на училищната общност в рамките на цялостния модел за изграждане на ключовите компетентности в училище: Сформират се нови екипи според разработените визии по класове и попълват таблицата (Приложение 10) за разработване на дейността. Водещият обяснява накратко графите, като обръща специално внимание на графата за съществуващите училищни инструменти. (30 мин.)</p> <p>Необходимо: разпечатани таблици (Приложение 10) – 10-15 бр.; Разпечатани таблици с компетентностите – 10-15 бр.</p>	<p>Участниците се разделят на малки групи, като всяка получава по един от въпросите. В рамките на 15 мин. обсъждат всички възможности и ги записват, след това се обсъждат в голямата група и се извеждат на критерии за сплотеност.</p> <p>Вероятни резултати: участие в общи действия, инициране на дейности, изразяване на положителни нагласи спрямо хора или дейности в общността, откликване на покани, привличане на ресурси, изграждане на доверие, изслушване и разбиране на различна гледна точка, приоритизиране на важните теми за общността и т.н.</p> <p>Попълват Приложение 10 и заедно извеждат критерии за сплотеност на общността.</p>

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

<p>Създаване на времева рамка за реализиране на дейностите: Водещият залепва на стената няколко листа от флипчарт, разграфени с месеците на учебната година. (30 мин.)</p> <p>Необходимо: листа от флипчарт, разграфени с месеците на учебната година (септември и октомври; ноември и декември; януари, февруари и март; април, май и юни) и цветни листчета</p>	<p>Всяка малка група представя разработената дейност съобразно Приложение 10, а останалите дават обратна връзка, като се следи за включването на възможно най-голям брой под-общности в дейностите и се взема общо решение къде във времето на учебната година се разполага дейността. Дейности, които се повтарят през месеците, се маркират със съответен цвят листчета през всеки месец, когато се реализират. В резултат педагогическият колектив има график на дейностите за сплотяване на училищната общност за съответната учебна година.</p>
<p>Заклучителна дейност: 10 мин.</p>	
<p>Водещият търси бърза обратна връзка от участниците на три въпроса:</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) удовлетворението от участието им в процеса, (2) удовлетворението им от резултата от работата дотук и (3) готовността им да се включат в дейностите по плана. <p>На база на отговорите на участниците прави извод за значението на включването на всички под-общности на училищната общност още на етап планиране на дейности за сплотяване на училищната общност – това се отразява съществено на мотивацията им за участие впоследствие.</p> <p>Дискусия с участниците как да се надгради планът така, че всички под-общности да бъдат включени във финализирането и реализирането му</p>	<p>Участват в дискусиата</p> <p>Допълват плана за сплотяване на училищната общност с дейности, овластяващи другите под-общности</p>

Устойчивост на модела и формиране на процес за подкрепа в педагогическия колектив

"Ще се трудя да съм и от вътре и от вън добър, смирен, кротък, целомудър и благочестив, щото моите работи да стават примери на моите ученици: защо ако ги развратя, ще им сторя по-голямо зло от омразният онзи учител, който предаде на римския военачалник своите ученици."

--- Др. Петър Берон

Изграждането на ключовите компетентности на учениците с активното и конструктивно участие на цялата училищна общност е дългосрочен процес, чийто потенциал за въздействие се увеличава с всеки урок, всяка междупредметна връзка, всеки проект, всяка учебна година. Ето защо, *устойчивото* приложение на цялостния компетентностен модел е най-сигурният начин да се постигнат високи образователни резултати.

Външната оценка на апробацията на модела в 90 СУ показва висока нагласа за това: 90% от учителите биха желали да продължат да работят по него, а 80% от тях заявяват увереност да експериментират с него в повече часове и с повече колеги. За да се постигне реална устойчивост обаче в училището трябва да се установят и проследяват процедури за обновяване и адаптиране на училищната визия (поне веднъж в годината), за поетапно и системно изграждане на междупредметни връзки, за редовно провеждане на индивидуални и взаимни уроци (както и проекти и извънкласни дейности) по визията, за оценка на напредъка по ключовите компетентности на учениците и за поддържане на партньорството с родителите и на усещането за общност в училище.

Още един ключов фактор за

„...Дори да имаш план, това, което искаш да постигнеш, и пътят, по който го постигаш, са различни неща и е важно да можем да се видим отстрани, а това няма как да стане без погледа на колегите. Според мен е много полезно да чуеш силните си страни и да видиш друга гледна точка. Сега това толкова се харесва на колегите, че вече спонтанно правят уроци заедно и даже импровизират. Децата виждат това и е важно да има такива послания към тях – всички правим грешки, но се опираме едни на други и сме си полезни...“

--- Мария Асенова, учител по испански език в 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

устойчивостта на цялостния компетентностен модел е *формирането на процес за подкрепа в педагогическия колектив*. Според учителите на 90 СУ, това е един от най-позитивните аспекти на модела, като 86% от тях споделят, че благодарение на него са получили нова и интересна гледна точка за работата си и са усвоили нови идеи и похвати, които са намерили приложение в практиката им. Процесът за подкрепа се състои от поне два цикъла наблюдения на уроци и срещи за обратна връзка, които могат да се осъществят с помощта на учители, членове на администрацията и/или външни за училището експерти.

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

Целта на първото наблюдение е да се добие представа как съответният учител обвързва училищната визия с учебното съдържание от своята област, кои конкретни ключови компетентности е заложил за часа и чрез какви подходи е избрал да ги развие. Важно е подкрепящият да *не* участва активно в занятията (в това процедурата за подкрепа се различава от провеждането на взаимен урок), така че да бъде възможно най-обективен и неутрален и да успее да събере подробни и конкретни записки.

След наблюдението подкрепящият обобщава записките си и провежда среща за обратна връзка. Приложение 11 показва продукта от една такава среща с анонимен преподавател от 90 СУ. В този пример наблюдаваният учител е решил да развива екипните умения на учениците (предварително заложени във визията) в час по БЕЛ. Фокусът на срещата е визията с ключовите компетентности и връзката ѝ с учебното съдържание. Както се вижда в приложението, основен фактор за успеха на процеса за подкрепа е *акцентът върху силните страни* на наблюдавания преподавател. Целта в никакъв случай не е да се създаде среда на взаимнооценка и съревнование между колегите, а напротив – да се развие колективният им дух, да се повиши увереността им да прилагат компетентностния подход и да се изгради нагласа за взаимно учене и подкрепа. Втората половина на обратната връзка съдържа *предложения* за надграждане на силните страни и за още по-ефективно развиване на ключовите компетентности на учениците. Важно е предложенията да са ясни и да съдържат конкретни идеи, които

„...Процесът на обратна връзка и наблюдение беше изключително ценен за мен, защото той дава пътя, идеята, примера. Вече със самочувствие мога да кажа, че виждам малките стъпки на успеха, защото обратната връзка, която получавам за работата в екип и начина на мислене на децата от колегите, е много положителна...“

--- Кръстина Иванова, учител по БЕЛ в 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

наблюдаваният преподавател да може да предложи в следващи занятия, ако реши (принципът на доброволност е основополагащ за ефективността на процеса за подкрепа). В случая на Приложение 11, предложенията са свързани с конкретизиране на критериите за работа в екип и с по-ефективното им

„...Обратната връзка и рефлексите ми дадоха увереност и идеи как да се справям с конкретни проблеми. Например, в началото децата в моя клас се разсейваха при разделяне по групи и процесът на разместване отнемаше повече време и насърчаване от моя страна. Получих идея да направя разделението под формата на състезание, като използвам пясъчен часовник. Казах на децата, че времето, в което пясъкът минава от едната в другата страна, е 2 минути и това е времето, в което те трябва да се наместват в групи и да са готови за работа. Още от първия път децата успяха да се подредят за по-малко от минута и обичайният невъобразим хаос се избягна. Това беше нещо малко, но с огромен ефект за всички ни...“

--- Десислава Поповска, начален учител в 90 СУ

Виж повече в Приложение 1 „Учителски истории“

измерване.

Ключов фактор за постигане на благоприятна среда за подкрепа е по време на срещите за обратна връзка да се даде думата на наблюдавания преподавател, така че той да анализира собственото си преживяване и да извлече част от силните и слабите страни на проведеното занятие. Този похват е в духа на метода „учене чрез преживяване“, представен в Част 3, който работи също толкова ефективно и при учители.

По време на второто наблюдение подкрепящият отново добива представа за това как наблюдаваният учител изгражда заложените във визията ключови компетентности чрез учебното съдържание, но този път с фокус върху записките от проведената обратна връзка. Използвал ли е наблюдаваният учител предложенията от срещата? Има ли ефект това върху децата и какъв е той? Има ли отражение върху образователните среда и материали?

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

Подкрепящият трябва да си отговори на тези въпроси и да ги повдигне по време на втората среща за обратна връзка, така че да се проследи резултатът от процеса за подкрепа в дългосрочен план.

Адаптирането на българската образователна система към характеристиките на новото поколение, потребностите на пазара на труда и принципите на демократичното общество е титаничен, но задължителен процес за трансформирането на България в иновативна, демократична и равнопозна държава. Въпреки че администрацията и всички граждани трябва да се включат активно в него, основната роля е тази на училището.

Наръчникът „Компетентностният подход на практика“ предлага цялостен подход за нейното изпълнение, описващ подробно модел за поетапното, системно и мултидисциплинарно изграждане на ключовите компетентности на учениците с участието на всички членове на училищната

общност. Както свидетелстват резултатите от апробацията на модела в 90 СУ в София, пълноценното включване на целия педагогически колектив във всяка една от стъпките за прилагането на модела – създаването на училищна визия за изграждане на ключовите компетентности на учениците; осъществяването на визията чрез урочни единици, проектно-базирано учене и извънкласни дейности; оценката на постиженията на учениците; създаването на дългосрочни партньорства с родителите; и изграждането на училищна общност – е огромно предизвикателство, което обаче има потенциала да превърне училището в среда на екипност, единство, толерантност, творчество и амбиция за успех и реализация. Щом едно българско училище постигна тези резултати, няма основания за съмнение, че и други биха могли да последват примера му.

Приложение 1: Учителски истории

Песъчинка по песъчинка

Това е историята на Деси. Тя работи с деца в начален курс и е всеотдайна и отворена към експерименти учителка, обичана от деца и родители.

Деси отдавна иска да се пристраши да работи с децата по групи, но все има неща, които я притесняват и спъват – как да контролира процеса, как децата да се разбират, колко време да отнеме да се разделят и наместят по групите си, как да ги въвлече и да задържи вниманието им, как да успее да включи децата с по-специфични нужди или поведенчески проблеми. Затова една от целите ѝ е да се изправи срещу тези свои притеснения и да направи така, че децата в класа и да работят в екип и по групи без проблем. Второто, върху което съсредоточава усилията си, е търсенето и подбора на информация.

Деси споделя, че визията ѝ е помогнала да се отпусне и да придобие увереност, особено като знае, че всички колеги трябва да извървят този път заедно. Лека-полека работата по модела ѝ помага да преодолее притесненията си и е доволна от това, защото казва, че ако не е бил моделът е щяла да отлага във времето този тип работа и да влезе в един дълъг процес на изчакване.

Деси разказва, че е имала съмнения дали ще успее отведнъж да работи с всички деца в групи, но стъпка по стъпка е спряла да мисли за това дали всички ще успеят да се включат по начина, по който тя си представя, и вместо това се е отдала на идеята, че работата в групи е полезна и трябва да се започне отнякъде. Стимул за нея се оказват обратните връзки и рефлексии, наред с резултатите, които постига с всеки следващ опит.

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

Едно от нещата, които е направила в началото, е да разделя децата по групи по нейно усмотрение, за да може да даде на децата и на себе си сигурност, че ще отработят процеса. Това сработва за нея, защото един от успехите на класа е, че деца, които по принцип имат нетърпимост едни към други, не се карат. С времето самата тя става по-уверена да разпределя малките групи на случаен принцип.

Обратната връзка и рефлексията са дали увереност и идеи на Деси как да се справя с конкретни проблеми. Примерът, който тя казва, че е бил най-впечатляващ и запомнящ се за нея, е свързан именно с такава ситуация. Децата в класа са се разсейвали при разделяне по групи, а процесът по наместването и сядането е отнемал повече време и насърчаване от нейна страна. Получила е идея да направи разделението под формата на състезание, като използва пясъчен часовник. Тя казала на децата, че времето, в което пясъкът минава от едната в другата страна, е 2 минути и това е времето, в което те трябва да се наместят в групи и да са готови за работа. Още от първия път, в който опитва този метод, вижда, че децата успяват да се подредят за по-малко от минута и обичайният невъобразим хаос е избягнат. „Това беше нещо малко, но с огромен ефект за всички ни“, споделя Деси.

Деси разказва, че е имала притеснение за децата, които имат по-специфични поведенчески проблеми и работят трудно в класа. Когато им се налага по-често да работят в група обаче дори и по-агресивните деца успяват с достатъчно практика. Понякога деца с по-агресивно поведение по-трудно чуват другото мнение и при работа в група отказват да приемат верния отговор на задачата, когато се разминава с техния. Деси въвежда концепцията за аргумент – ученикът да обясни защо мисли, че неговият отговор е правилен. За няколко месеца ги е научила всички да се аргументират, а това е едно неочаквано за нея постижение за 4 клас.

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

Гъвкавостта на Деси и експериментаторският ѝ дух я водят и до още една промяна. В началото, когато е правила рефлексия с децата към края на часа, ги е канила група по група на дъската да кажат кой как се е чувствал. Започнала е да забелязва, че така са като на изпит и не са толкова открити и споделящи. Предложила им е да останат по местата си в групи и от там да споделят кой как се е усещал. Веднага е забелязала, че процесът е станал по-естествен и децата са споделяли по-открито и без притеснения.

На въпроса кое е добавената стойност и защо си струва един учител да работи по модела, тя казва, че вече година и половина работи по този модел и вижда, че има смисъл. За нея, като човек и професионалист, е важно да има структура, а тук според нея структурата е най-смислената, която е виждала. Не е спусната отгоре и не е в тежест. Деси избира да ползва бланката на модела, защото тя е кратка, ясна и обръща внимание на детайла – какво иска да каже, на каква компетентност иска да заложи, какво им казва и какво правят децата в този момент. „Колкото по-елементарно е описано в началото, толкова повече нещата тръгват реално да се случват и няма спънки по пътя. Тази свобода, която аз видях, както и смисълът, ми дадоха всичко, от което се нуждаех, за да си свърша работата. Този модел е много удобен, структуриран и много приятен и смислен за хора, които обичат да импровизират, но в импровизацията търсят смисъла“, казва Деси.

Тя съветва да се започне от едно или две неща, за да може да се отдели време и да се обръща внимание и на другия обем от материал и работа, която трябва да се свърши. От тази гледна точка, според нея е важно да има реалистична преценка на времето и силите, за да може да има резултат и след това да се надгражда.

Да посееш добродетел

Това е историята на Кръстина, или Криси накратко. Криси е сравнително нов учител и има свое виждане за това как трябва да се случват нещата. Подхожда нестандартно и с това печели и деца, и колеги на своя страна.

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

Криси избира да работи по две компетентности в рамките на модела: работа в екип и изграждане на добродетели. Тя споделя, че работата в екип е била с много ясно изразена като нужда за нея, след провала на общо задание на децата в предходна година, когато им е възложила да направят преговор на наученото във вид на състезание от типа на „Стани богат“. Втората тема, тази за добродетелите, много добре е паснала на предмета, по който работи – литература, още повече, че точно в този момент се е паднало да учи с децата за родолюбие, Възраждане и на ценности, които според нея трябва да възпитаваме у себе си като хора. Визията, която е изработила с колегите, много ясно е дала посоката, така че с постоянство и с малки стъпки всеки ден да върви към заложеното. Тя споделя, че е много доволна, защото е имала възможност да работи с децата и да им покаже, че толерантността и саможертвата могат да бъдат съвместими и не са страшни и невъзможни.

Криси е доволна и от успеха постигнат по отношение на екипната работа между колегите. „Тя има успех, когато работим заедно с други колеги в общи уроци. Тогава се допълваме и децата виждат как се работи.“ Децата пък са успели да работят успешно по групи на случаен принцип, използвайки онлайн приложение. Така според нея е най-ценно, защото учениците се учат да се адаптират и да се сработват в различни екипи.

Разбира се, както всички останали, и Криси е имала своите трудности, но си е казала, че щом си е създавала правилата, трябва да си ги следва. Ценното е, че тя е достатъчно рефлексивна, за да забелязва свои пропуски и да работи по тях. Например миналата година си казала, че сега, когато работата е онлайн, трябва да бъде по-мека и по-малко възискателна, ако децата не са направили нещо в поставения срок. Според нея обаче това е грешка и не трябва да е така. „Щом е казано имате три минути за работа, трябва да са три. Важно беше да се разгранича от това, че ги обичам, че ги разбирам, че им е трудно“, казва тя.

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

През новата учебна година децата вече знаят, че всеки път, преди да започнат нещо ново, ще трябва да работят, за да си напишат сами помощните правила и материали, които ще са им нужни, за да се справят като екип. Всеки отбор трябва да дава по две неща, които смята, че ще са важни за екипа, и така те се предизвикват и извеждат нормите си. „Всичко се изписва на дъската, всички обсъждат и заедно приемаме, че това ще работи и всички сме в съгласие, преди да започне същинската работа“. Според Криси децата са наясно с матрицата за оценка на постиженията и на база на тази матрица заедно си дават отговор на въпроса дали това, което предлагат, ще им помогне да отбележат напредък. Така се предизвикват да мислят критично и логично. Тяхната оценка на финала трябва да съвпадне с учителската.

За Криси едно от най-важните неща е, че е била по-скоро в подкрепяща роля по време на часовете и е давала повече отговорност на децата. Те са били водещите, а тя ги е следвала. „Това беше важна част от работата по модела. За мен беше важно да дам инструкции и да е постигнат крайният резултат. Пътя оставях на децата. Осъзнах колко е важна тази свобода“, казва тя. Така, според нея, се учи нов навик, който да остане за цял живот. От нейна гледна точка преживяването на урока, правенето на причинно-следствени връзки и самостоятелното достигане до отговорите са от истинско значение. Другото могат да си го прочетат в учебника.

Криси споделя, че процесът на обратна връзка и наблюдение е бил изключително ценен за нея, защото те дават пътя, идеята, примера. Тя вече със самочувствие твърди, че вижда малките стъпки на успеха, защото обратната връзка, която получава за работата в екип и начина на мислене на децата от колегите, е много положителна. Колегите ѝ са впечатлени и изненадани от това как този клас мисли и разсъждава, как прави разлика между доброто и злото, как децата се отнасят едни с други. „Да чувам такава оценка съвсем спонтанно е голям успех за мен и за работата ми по модела. Едно е децата да се държат така само заради и пред мен, а съвсем друго е това да е начинът им на функциониране и извън нашите часове – значи са го разпознали като естествено, смислено и адекватно поведение.“

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

На въпроса защо трябва повече учители да опитат модела, Криси казва, че за един учител е много важно да бъде удовлетворен, а този модел помага много за това усещане. Особено помага фактът, че не си единствен и другите около теб градят в същата посока. Тя вярва, че нейният успех не би бил възможен, ако колегите не са имали същата визия и не са се включили. За нея това, че са били единни, имали са една визия и са усетили толкова допирни точки е било в основата на успеха. Това, че са видели, че е възможно да се мисли по темата с добродетелите през предмети като литературата и биологията, е било показателно. „Ако трябва да дам съвет на някого, който сега започва, той е: задължително си намерете колеги и партньори, с които заедно да мислите и да работите. Това помага да имате единни послания и да бъдете сравнително еднакви към децата. Няма значение колко е тежък предметът – децата ще свикнат на този модел.“

Смирението на силните

Това е историята на Мария. Мария е учител в гимназиален курс и има връзка с училището от много отдавна. Била е ученичка тук, а сега е учител. Тя казва, че когато е била ученичка, се е учило по съвсем различен начин. Според нея децата сега са други, мотивите им за учене са други и учителите трябва да могат да се нагодят към това, за да посрещнат нуждите им по един адекватен начин и да направят престоя в училището хубав и приятен.

Мария избира две компетентности, върху които иска да работи с класа си: работа в екип и езикова компетентност (тя е учител по испански). Това, което ѝ е помогнало в работата, е фактът, че екипът в училище е седнал да планира заедно и да разсъждава от частното към общото. Ценността за нея при изработването на визията е била свързана с това, че заедно вървят по пътя: по класове, по етапи и има ясна структура за цялото училище. Визуалното и структурирано показване на визията на децата е било важна част от процеса за нея, защото си струва да се говори с тях за това.

Мария забелязва промени в себе си и в децата след промяната в подхода. Преди година тя е работила с предизвикателен клас, за който ѝ е било трудно да адаптира класното ръководство и преподаването по испански език. Тази година, след като вече е натрупала опит и практика с цялостния компетентностен модел, влиза в още по-предизвикателен клас. Но работата тук не ѝ се е строила толкова тежка. И се е замислила, защо с първите ѝ е било толкова трудно, а с вторите, които имат потенциала да са още по-трудни, ѝ е добре и леко. Мария споделя, че си е дала сметка, че всичко е в нейната глава. Тази промяна е дошла от философията на модела, по-специално от процеса на обмисляне и обсъждане. Планирала е промените и е сменила подхода. Поставила си е за цел да влиза и да вижда положителното у децата и да се абстрахира от останалото. Резултатите не закъсняват. Две седмици по-късно колегите започват да я търсят и да хвалят нейните „трудни“ деца. Мария наистина вярва, че това е дошло от нейната променена гледна точка, която тя е придобила вследствие от работата по модела. Така че на въпроса какво е променила, тя отговаря – себе си.

Мария споделя, че си е взела много неща професионално, но вижда промяна и у децата – те започват да проявяват много екипно поведение. Прави сравнение с това как са се отнасяли едни към други миналата година и какво е отношението им сега. Не правят проблеми и не се мръщят, когато трябва да седнат в различни комбинации до някой друг. Съобразяват се с особеностите и нуждите на своите съученици, умеят да седнат в групи, да си разпределят ролите и да бъдат толерантни. Мария наблюдава, че вече има оформени лидери и то деца, от които тя не би очаквала лидерска проява. Успяват по много добронамерен начин да се групират сами,

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

по-силните помагат на по-слабите. Тя вярва, че когато всички в учителския екип акцентират на едни и същи неща и работят по един и същи начин, децата го забелязват и възпроизвеждат.

Примерът, който разказва Мария, е за момче от нейния клас, с което се работи по-предизвикателно по ред лични причини. Нейна колежка прави неволна грешка и му поставя отсъствие в електронния дневник, въпреки че е присъствал в час. Детето пише съобщение на учителката, поставяйки в копие Мария, в което много възпитано и внимателно дава да се разбере за грешката. Мария казва, че той сам се е сетил, защото примерът, който му е даден, е такъв. Когато тя пише до майка му, винаги го слага в копие, за да е отворена комуникацията. Той е успял да направи сам връзката и да възпроизведе този пример, а тя го е похвалила за съобщението и подхода и му е казала, че вижда промяната в него. Според Мария такава промяна в поведението е много важна и забележима както за учителя, така и за родителя.

Другото, от което Мария е много впечатлена, е как класът ѝ е проявил самоинициатива и се е организирил в групи за взаимопомощ по испански език, за да може по-силните да помогнат на по-слабите. С нейното знание, но без нейна намеса, те са направили това и има вече видими резултати в успеха на децата. „За мен това развитие е директно свързано с модела, тъй като всички ние – и учителите, и децата – работим по различен начин. В педагогическия колектив сме като един задружен клас и учениците го виждат. Когато видят, че и ние сме хора и правим грешки, даваме пример и говорим на техния език, подкрепящата среда и успехите сами идват.“

Наблюдението и рефлексите са много полезни според Мария, защото дори да имаш планиране, какво искаш да постигнеш и пътят, по който го постигаш, са различни неща и е важно да можем да се видим отстрани, а това няма как да стане без погледа на колегите. Полезното според нея е това, да чуеш силните си страни и да видиш друга гледна точка. Сега това толкова се харесва на колегите, че вече спонтанно правят уроци заедно и даже импровизират. Децата виждат това и е важно да има такива послания към тях – всички правим грешки, но се опираме едни на други и сме си полезни.

Мария казва, че ако трябва да мотивира някого да пробва модела, би казвала, че той помага децата да се изградят като хора. Сближава учителите и учениците и им показва, че не са врагове. Работи се с човешки истории и реални примери, без да е набляга на оценките, а на човешките отношения и преживявания.

Приложение 2: Интегрирана рамка на ключовите компетентности за личностно развитие и устойчив начин на живот

Интегрираната рамка за ключовите компетентности на Националния център за безопасен интернет (Фиг. 1) представя тези компетентности като взаимосвързани и взаимонадграждащи се елементи от една цялостна парадигма за успеха и безопасността на децата в модерния свят. По този начин рамката отразява хибридната среда на детското развитие и отговаря на нуждите и особеностите на гражданското общество и на пазара на труда на 21 век. За да се постигне това, тя синтезира основни компоненти на Европейската рамка за учене през целия живот. Пластовете и компетентностите на рамката са описани подробно след Фигура 1.

Фигура 1 Интегрирана рамка за ключовите компетентности на Националния център за безопасен интернет, базирана на Европейската референтна рамка за ключови компетентности за учене през целия живот

Пластовете на рамката	Компетентности на рамката				
	1. Информационна грамотност	2. Комуникация и сътрудничество	3. Създаване на съдържание	4. Разрешаване на проблеми	5. Безопасност
Г. Критична преценка на различни гледни точки	1.2 Анализ, оценка и управление на информация	2.3 Сътрудничество и обществена активност	3.3 Етичен синтез и подобряване на чуждо и собствено съдържание	4.2 Идентифициране на проблеми и изпробване на подходящи решения	5.2 Опазване на лични данни, здраве и благосъстояние
В. Ефективно общуване и възприемчивост към различни култури	1.1 Търсене на информация	2.2 Конструктивно взаимодействие с околните	3.2 Отговорно създаване на съдържание		5.1 Опазване на лична и обществена собственост и на околната среда
Б. Емпатия към околните и отговорност към достойнството и правата им		2.1 Управление на личностната идентичност	3.1 Себеизразяване чрез създаване на съдържание	4.1 Самооценка на лична компетентност	
А. Себепознание, себеизразяване и саморегулация					

Пластовете на рамката. Погледнати вертикално, четирите пласта на рамката демонстрират надграждащия принцип на всяка от областите на компетентност, като **всеки следващ пласт зависи от и включва предишните**. Хоризонтално всеки пласт представлява взаимосвързката между различни аспекти на петте области на компетентност.

- **Пласт А** включва компетентностите, свързани със самопознанието, себеизразяването и саморегулацията на ученика, необходими за неговото автономно учене. Той е основен за цялата рамка, като във всеки от следващите пластовете личността, изграждаща се чрез Пласт А, е в пряко отношение с различни аспекти на околния свят.
- **Пласт Б** представлява отговорността на ученика към достойнството и правата на околните, като това включва базова емпатия към другите, основни познания за правата на човека и нагласи и отношения за лична отговорност.

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

- **Пласт В** включва знания и умения за ефективно общуване както на роден език, така и на чужди езици, и нагласи и отношения за възприемчивост на културното многообразие.
- **Пласт Г** надгражда рамката с умения за аналитично и критично мислене, ефективно сътрудничество, адаптивност и гъвкавост и разрешаване на конфликти. Този пласт изгражда контекст на отношението между ученика и околния свят, включвайки знания и отношения за демократичните принципи на модерното общество и нагласи за обществена активност и за едновременна валидност на противоположни гледни точки.

Компетентности на рамката. Петте области на компетентност са заимствани от Рамката за дигитална компетентност на ЕС, но компетентностите в тях са синтезирани с умения, знания, нагласи и отношения от Рамката за социална и гражданска компетентност на ЕС и са приложими в цифров и в традиционен контекст. Следва подробно описание на всяка компетентност:

1.1 Търсене на информация. Активното и саморегулирано търсене на информация е основният похват за добиване на нови знания. То е осъзнато и отговорно и е отворено към разнообразни култури, вярвания, светогледи и практики.

1.2 Анализ, оценка и управление на информация. Критичният анализ и преценка на разнообразни и противоречиви гледни точки е в основата на саморегулираното информиране на ученика. Той възприема критично новата информация, систематизира я, запазва за бъдеща употреба чрез подходящи цифрови и традиционни способности, независимо дали отговаря, или противоречи на изградените му/й разбирания.

2.1 Управление на личностната идентичност. Ученикът изследва и управлява всички проявления на личността си в околния свят, включително в училищен и в по-широк обществен контекст, използвайки подходящи цифрови и/или традиционни способности.

2.2 Конструктивно взаимодействие с околните. Взаимодействието и споделянето в цифров и в традиционен контекст се осъществява чрез високо ниво на владение както на роден, така и на чужди езици. То е съобразено с достойнството и правата на околните и отчита културната им специфика чрез адаптивни комуникативни способности.

2.3 Сътрудничество и обществена активност. Ученикът си сътрудничи с околните за постигане на общи цели и е активен в обществения дискурс на ниво клас, на ниво училище и в по-широк обществен контекст, използвайки подходящи цифрови и традиционни способности.

3.1 Себеизразяване чрез създаване на съдържание. Ученикът има свободата и волята да изразява личността си чрез разнообразие от художествени и други способности, било то физически, цифрови, или комбинирани.

3.2 Отговорно създаване на съдържание. Ученикът създава ново съдържание, поемайки осъзната лична отговорност за въздействието му върху достойнството и правата на околните.

3.3 Етичен синтез и подобрене на чуждо и собствено съдържание. Ученикът синтезира множество цифрови и традиционни източници, представящи разнообразни гледни точки, с цел подобряване на съществуващо съдържание и/или създаване на ново съдържание, като спазва етичните и правните норми на авторството.

4.1 Самооценка на лична компетентност. Ученикът идентифицира пропуски и области на подобрене в собствените си нива на компетентност и демонстрира нагласа за саморегулираното им наваксване.

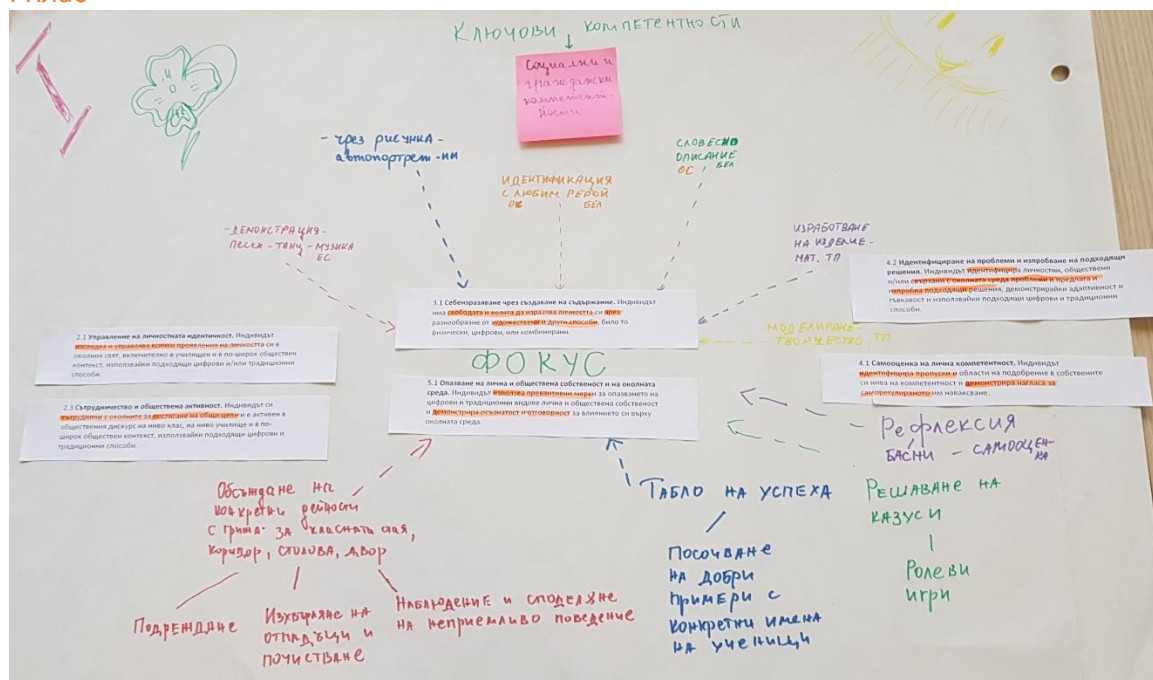
4.2 Идентифициране на проблеми и изпробване на подходящи решения. Ученикът идентифицира личностни, обществени и свързани с околната среда проблеми и предлага и изпробва подходящи решения, демонстрирайки адаптивност и гъвкавост и използвайки подходящи цифрови и традиционни способности.

5.1 Опазване на лична и обществена собственост и на околната среда. Ученикът използва превантивни мерки за опазването на цифрови и традиционни видове лична и обществена собственост и демонстрира осъзнатост и отговорност за влиянието си върху околната среда.

5.2 Опазване на лични данни, здраве и благосъстояние. Ученикът опазва личните данни, здравето и благосъстоянието на себе си и на околните по време на дейностите си за учене, работа и забавление в цифров и в традиционен контекст.

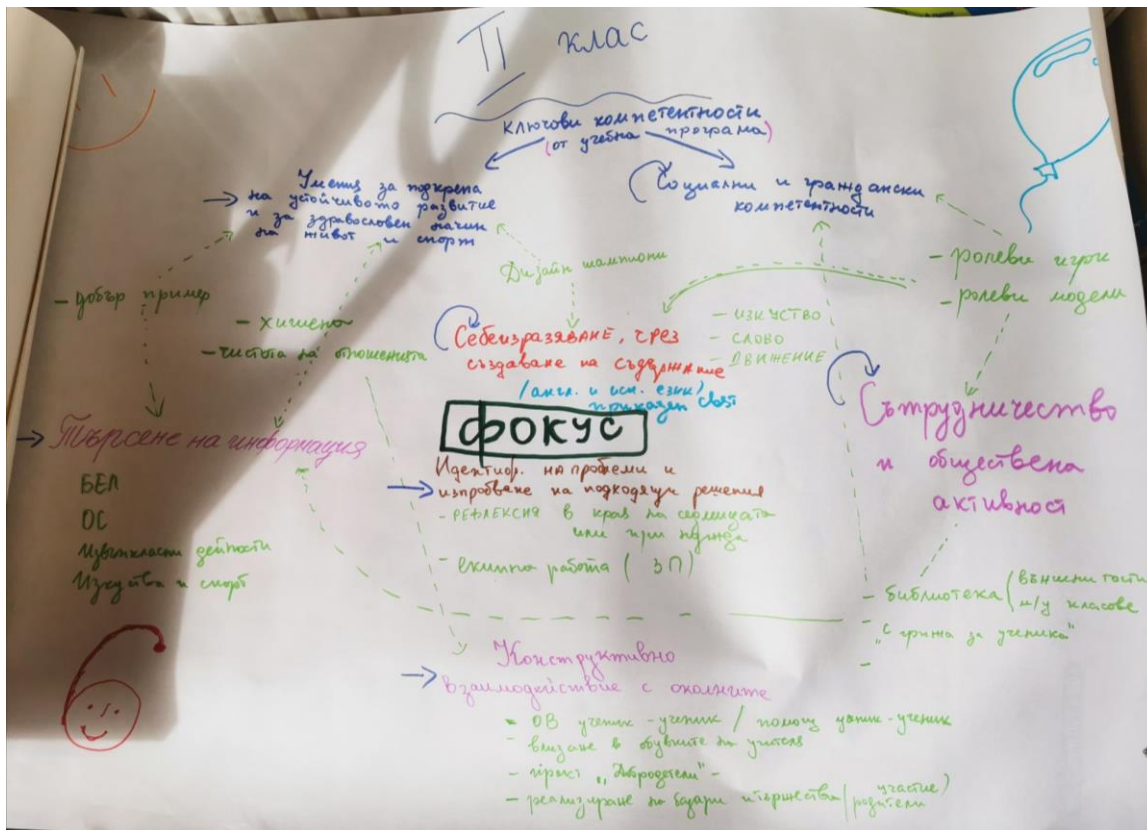
Приложение 3: Примерни визии по класове

I Клас

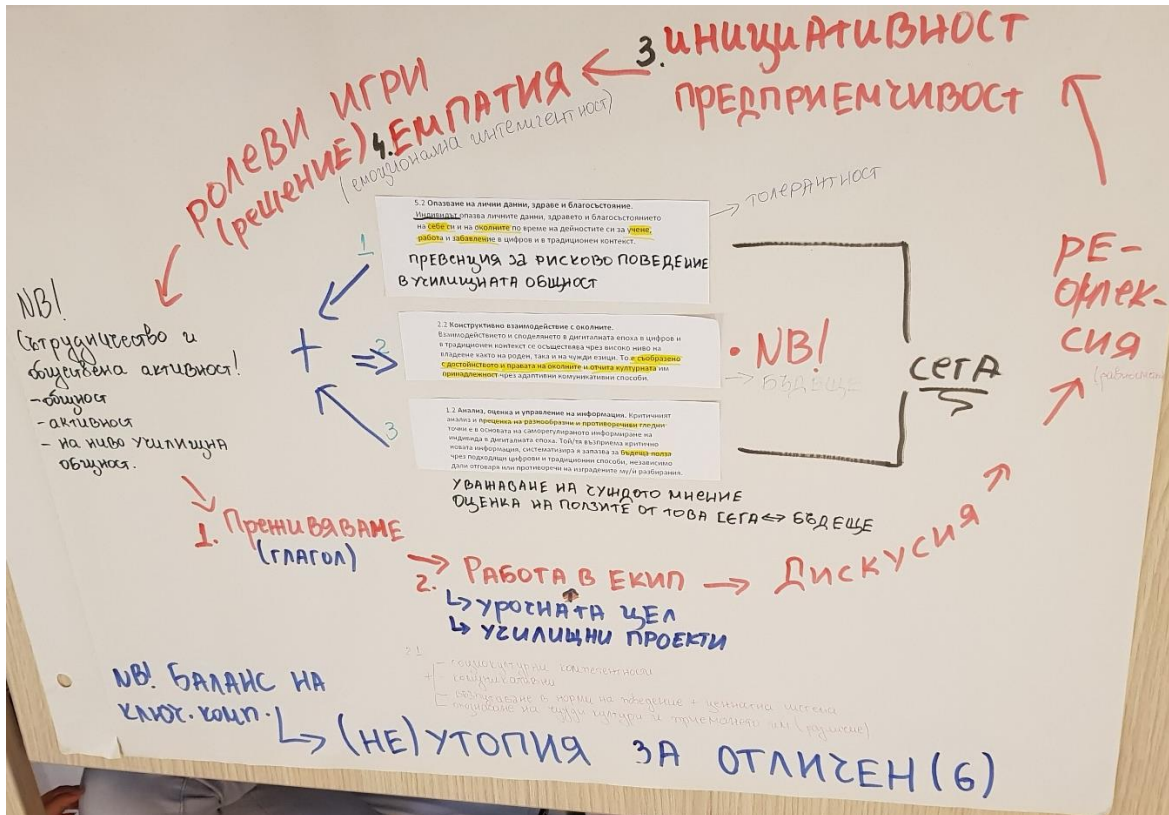

II Клас

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

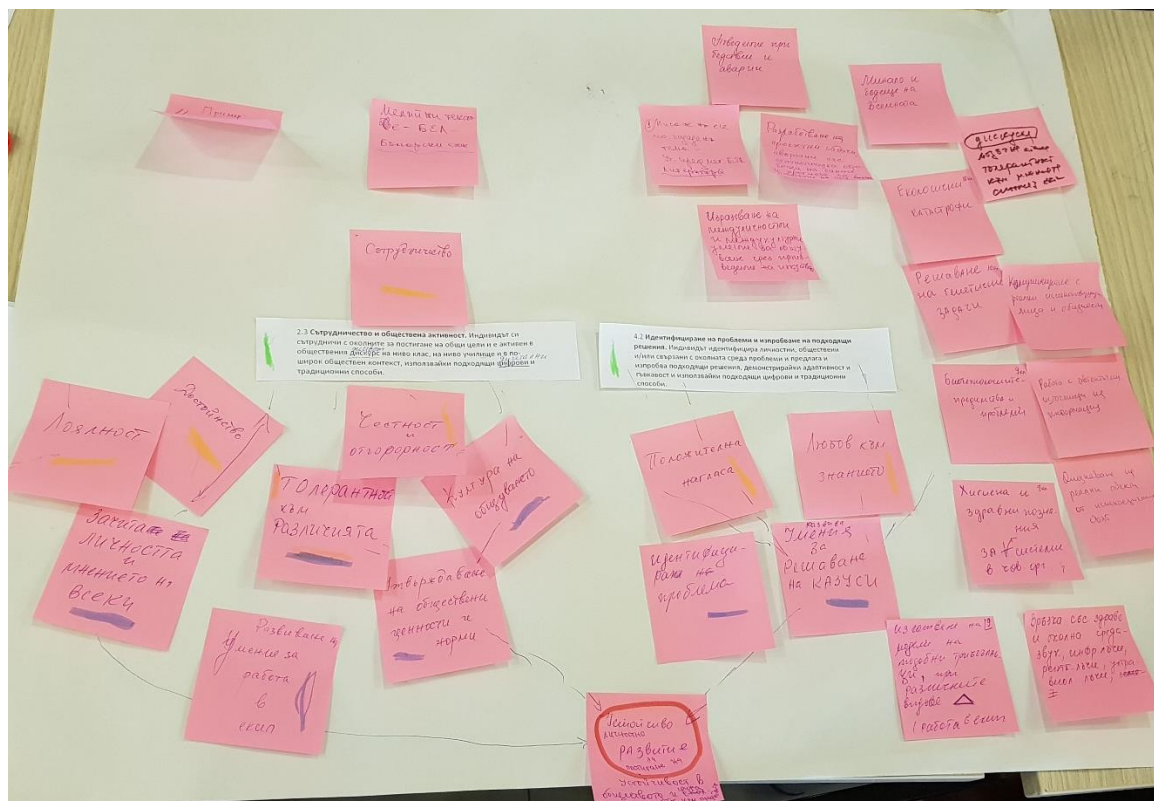

VII Клас

X Клас

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

Приложение 4: Бланка за урочно планиране

Име:

.....
.....

Предмет:

Клас:.....

Адаптиране към учебни програми

Ключова компетентност (учебна програма)	Конкретна компетентност

Адаптиране към учебно съдържание

Тема	Компетентности като очаквани резултати	Конкретно учебно съдържание

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

Цел на урока:

Въвеждаща дейност	
Учител	Ученици

Основна дейност	
Учител	Ученици

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

Заключителна дейност 12 мин.	
Учител	Ученици

Приложение 5: Инструмент за оценка на постиженията

Критерии	0 т.	1 т.	2 т.	3 т.
1.				
2.				
3.				
4.				

Приложение 6: План за въвеждаща родителска среща

ПЛАН на ВЪВЕЖДАЩА РОДИТЕЛСКА СРЕЩА				
Време	Деятност	Цел	Материали	Продукт от дейността
Няколко дни преди срещата	Покана към двамата родители	Привличане за участие; Включване и на двамата родители		
5 мин.	Откриване: - Представяне на класния - Представяне на целите на срещата: осигуряване на сигурна и подкрепяща среда чрез поставяне на общи цели на класа и договаряне на общи правила	Създаване на усещане за предвидимост; Сваляне на съпротивите	Столовете са подредени в кръг;	
30 мин.	Запознаване: 2 мин.: всеки родител записва/рисува на листче най-силната страна на детето си; при двама родители – обсъждат и записват/рисуват; 28 мин.: Всеки родител/ всяка родителска двойка залепя листчето на дъската/стената под надписа „Ние сме чудесен клас“ и се представя със своето/ите име/на, кое е детето им, коя е най-силната страна на детето	Създаване на сигурност – родителите се ориентират кои са другите родители; <u>Позитивизиране на участниците:</u> „Детето ми е сред добри деца“	Лепящи листчета; Надпис на дъската „Ние сме чудесен клас“ „Говорещ“ предмет, който се предава по кръга, когато родителите се представят	Пано от листчета с имената и най-силните страни на всяко дете
	Ако повечето родители и деца се познават от предишната година, въпросът може да е „Каква положителна промяна забелязвам у детето в началото на тази учебна година?“			
5 мин.	Представяне на програмата на срещата и въвеждане на правилата на срещата – предлагат се от участниците (изслушване, участие, конфиденциалност и т.н.)	Структуриране на срещата, внасяне на спокойствие и сигурност	Лист от флипчарт и маркери за записване/изобразяване със символи на правилата	Лист от флипчарт с правила
15 мин.	Мозъчна атака: Моите най-големи очаквания и най-големи опасения за живота на детето ми през тази учебна година Всеки родител споделя какво очаква и от какво се притеснява по отношение на детето си през предстоящата година. Класният записва на флипчарт и накрая обобщава	Идентифициране на поле на съгласието за общите ценности и най-разпространените опасности в тази възраст. Намиране на съответствие между едното и другото. Очаквани области: наличие/липса на информация за учебния и социалния живот на детето; тормоз; добри/лоши приятели	Лист от флипчарт и маркери	Лист от флипчарт с обобщени най-важни области за взаимодействие
15 мин.	Презентация „Какво се случва с децата в тази възраст и как можем да им помогнем – отговорности на семейството и училището“ – изнася се от класния или от психолог/педагогически съветник (вътрешна координация в училището)	Структуриране на информацията за задачите на развитието в тази възраст; Уеднаквяване на очакванията; Изграждане на доверие в професионализма на учителите; Намаляване на <u>фрустрацията</u> на родителите при прояви на неприемливо поведение при децата	Мултимедия, компютър; Презентация „Какво се случва с децата в тази възраст и как можем да им помогнем – отговорности на семейството и училището“ (може да	

Компетентностният подход на практика: цялостен модел за изграждане на ключовите компетентности в училище

			се ползва презентация на АР) В случай, че няма техническа възможност за представяне на презентацията, класният/психологът/педагогическият съветник представя информацията по друг начин	
15 мин.	Работа по групи: Какво можем да направим, за да (не) се случи посоченото в идентифицираните области? Участниците се разделят на групи в зависимост от броя на областите	Набелязване на мерки, които да се превърнат в общи правила	Листове от флипчарт според броя на групите, маркери	Предложения за мерки – от всяка група
30 мин.	Представяне на резултатите от работата по групи пред голямата група. Дискутиране и допълване на мерките.	Постигане на консенсус върху общите правила на класа като общност		Списък с правила, например: създаване на обща мейл група; подходящо време за търсене на класната по телефона; срокове за уведомяване на родителите при отсъствие или проблем; списък на общи дейности за сплотяване на класа (4-5 за годината); процедура за реагиране в случай на конфликт; честота на родителските срещи; процедура за уведомяване на родителите за родителски срещи, промяна в програмата, предложения за екскурзии и др. и т.н.
20 мин.	Набелязване на следващи стъпки	Даване на перспектива и поставяне на жалони за бъдеща дейност	Лист за флипчарт, маркери	План за работа на класа
10 мин.	Обратна връзка и закриване	Учителят моли родителите да споделят доколко са удовлетворени от срещата		
Общо: 2 ч. 15 мин.				

Приложение 7: Примерен график на дейностите

	септември	октомври	ноември	декември	януари	февруари	март	април	май	юни	
Общностно ниво	Проучване на нуждите на родителите Въвеждаща родителска среща Общностно събитие с участието на родители Дни за адаптация	Тематична родителска среща		Общностно събитие с участието на родители		Тематична родителска среща			В начален курс Тематична родителска среща за лятната ваканция/ Общностно събитие с участието на родители	В среден курс Тематична родителска среща за лятната ваканция/ Общностно събитие с участието на родители	
Chat rooms (пространство за общо обсъждане на актуални теми)											Електронен дневник
Ежедневна бърза двустранна комуникация											
Индивидуално ниво	Събиране на комплексна информация за ученика от всеки учител		Обобщаване на информацията от всички учители, които преподават на ученика + Създаване и съгласуване на график за индивидуални срещи с родителите		Събиране на комплексна информация за ученика от всеки учител		Обобщаване на информацията от всички учители, които преподават на ученика + Създаване и съгласуване на график за индивидуални срещи с родителите		Събиране на комплексна информация за ученика от всеки учител		Подготвител на работа
			Комуникиране на обобщената информация с двамата родители (писмено и/или в среща)		Оценки за първия срок		Комуникиране на обобщената информация с двамата родители (писмено и/или в среща)		Начален курс – обобщена индивидуална обратна връзка за годината и индивидуални препоръки за лятото	Среден курс – обобщена индивидуална обратна връзка за годината и индивидуални препоръки за лятото	Работа с родителите

Приложение 8: Определение за общност

Дефиницията на понятието „общност“ е обект на дискусия, включително в науката, без конкретен общоприет термин.

„Група от хора с разнообразни характеристики, които са свързани посредством социални връзки, споделят обща перспектива и са ангажирани в споделена визия на определено географско място или среда (не само физическа)“ (Macqueen et al, 2001) С напредването на урбанизацията и технологиите общностите вече са базирани не само на място, но и на процес (Dunham, 1986).

„Група или мрежа от хора, които са свързани (обективно) един с друг посредством относително трайни социални връзки, които достигат отвъд преките роднински връзки и които взаимно определят тази връзка (субективно) като важна за тяхната социална идентичност и социално функциониране.“ (James, 2015)

В Gemeinschaft- (общността) отношенията се базират на **връзки**, които са **многомерни** и са **ценени сами по себе си**, а не като средство за постигане на цели. Членовете на общността се познават в **много различни роли** и работят, за да запазят тези взаимоотношения. Има **споделено чувство на задължение един към друг** - не поради някаква специална причина, а заради споделената връзка.

Простият сбор от хора (например опашка в банката, хора на спирката) не е общност. Взаимодействието между хора, в което всеки общува с другия само за да постигне целта си, да извлече полза, също не е общност (например труп, която играе пред публика).

Общности като семейства, отбори и други социални групи се задържат единни, защото имат **общи дейности** и **споделена отговорност** между членовете; тези дейности, изискват **влагане на време и енергия**, за да се поддържа ефективното функциониране на групата. Традициите, общите интереси и култура работят заедно, за да породят такива поведения. Ако тези кохезионни сили са разрушени, обществото може да се разпадне. Такова състояние на обществото Дюркем нарича **„аномия“**. Аномията представлява сериозно отклонение от здравословното състояние на общността като цяло; упадъкът на функционирането на общността, от своя страна, представлява заплаха за здравето на членовете ѝ). (Fullilove, 1998)

Приложение 9: Видове общностни връзки

Пол Джеймс (2015) разглежда различни видове общностни връзки в контекста на градската среда. Понеже границите на общността са неясни, често пъти припокриващи се, Джеймс не описва различни видове общности, а различните видове общностни връзки:

- 1) *Връзки, основани на лично общуване (Grounded community relations)*
- 2) *Универсализиращи връзки (Cosmological community relations)* - като тази, основани на вярата в Бог или богове.
- 3) *Връзки, основани на ценности или практики (Lifestyle community relations).*
- 4) *Планирани общностни връзки (Projected community relations)* – водещо е активно и съзнателно създаване на социално пространство, в което индивидите се включват в процес на конструиране, деконструиране и реконструиране на идентичности и етика на живот. (James, 2015)

Процеси в общностите

Социалният капитал може да бъде дефиниран като връзки и мрежи между индивиди и присъщи им споделени норми като доверие и реципрочност, които позволяват сътрудничество (Enfield, 2008; Putnam, 2001)

Разграничаваме няколко различни вида социален капитал, които очертават няколко различни вида връзки. За целите на изграждането на училищната общност се фокусираме върху сплотяващия (bonding) и свързващия (bridging) социален капитал.

- bonding – сплотяване** - при хора, които вече се познават и/или имат чувство на обща идентичност.
- bridging – свързване** - осигурява връзки отвъд споделеното чувство за идентичност и включва хора, които са част от различни групи.

За разлика от сплотяващите мрежи, свързващите мрежи са много по-добри в осигуряването на връзки до външни ресурси и за разпространение на информация. (Putnam цит. в Enfield, 2008)

Балансиране на двата процеса – за да няма капсулиране и противопоставяне на под-общности в рамките на една общност (например 5а срещу 5б, родители срещу учители, учители начална степен срещу учители средна степен и т.н.)

Приложение 10: План на общностна дейност

Дейност:	
Компетентности, които развива	
Индикатори, свързани с постигането на компетентностите	
Индикатори, свързани с постигането на сплотеност	
Съществуващи училищни инструменти/ресурси, които могат да бъдат използвани	
Формати (кога, къде и как се случва)	
Участници и роли	

Приложение 11: Записки от среща за обратна връзка

Здравей,,

Още веднъж благодарим за възможността да посетим твоя час! Останахме впечатлени от позитивната атмосфера, която си изградил/а в класа. Радваме се и че успяхме да обсъдим наблюденията си - всъщност цялостният модел е най-ефективен, когато се анализира приложението му в конкретна с класна стая с конкретни ученици.

По-долу ти изпращам обобщение на обсъденото по време на срещата. Ще се радваме отново да те посетим през годината и да видим как се развиват децата!

Поздрави,

...

Силни страни:

- Позитивна атмосфера, спокойствие, поощрения на правилни отговори, никакво притеснение за изява от страна на учениците.
- Ангажираност по време на целия час - работиха по задачите с интерес, писаха и слушаха, когато другите презентираха.
- Задачата беше интересна за децата, подходяща за групова работа, изискваща добра аргументация и същевременно изцяло съвпадаща с учебната програма и с образователните стандарти по БЕЛ.
- По време на представянето водещите избираха кой да говори, а публиката имаше възможност да отговаря на въпроси, така че всички групи да са ангажирани и да имат възможност да работят по другите задачи от часа.

Предложения:

- Преправяне на инструмента за измерване, така че всички критерии да са възможно най-релевантни за твоите ученици (т.е. да са най-належащи за тях) и да са измерими по време на самата групова работа.
- Табло с начините за ефективна работа в екип, което да е на видно място в стаята и да се преговаря всеки път, когато ще се работи в група.
- Докато децата не свикнат с таблото за работа в екип, вероятно би било полезно във всеки час да се акцентира върху конкретен критерий, тъй като 4-5 са много и трудно биха им останали в работната памет, особено при положение, че работят върху задача, която също използва мисловните им процеси.
- По-дълга рефлексия на груповата работа, в която всяка група има възможност да свърже критериите за работа в екип със собствени преживявания, и така да ги разбере много по-задълбочено, а останалите да могат да дават предложения как биха подхождали в конкретната ситуация.